

ZÁVĚREČNÝ AKT

KONFERENCE ZÁSTUPCŮ VLÁD ČLENSKÝCH STÁTŮ, svolaná do Bruselu dne 30. září 2003, aby vzájemnou dohodou schválila Smlouvu o Ústavě pro Evropu, přijala tyto dokumenty:

- I. Smlouva o Ústavě pro Evropu
- II. Protokoly připojené ke Smlouvě o Ústavě pro Evropu
 1. Protokol o úloze vnitrostátních parlamentů v Evropské unii
 2. Protokol o používání zásad subsidiarity a proporcionality
 3. Protokol o statutu Soudního dvora Evropské unie
 4. Protokol o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky
 5. Protokol o statutu Evropské investiční banky
 6. Protokol o umístění sídel orgánů a některých institucí, subjektů a útvarů Evropské unie
 7. Protokol o výsadách a imunitách Evropské unie
 8. Protokol o smlouvách a aktech o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Řecké republiky, Španělského království a Portugalské republiky a Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království

9. Protokol o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky
10. Protokol o postupu při nadměrném schodku
11. Protokol o kritériích konvergence
12. Protokol o Euroskupině
13. Protokol o některých ustanoveních týkajících se Spojeného království Velké Británie a Severního Irska s ohledem na hospodářskou a měnovou unii
14. Protokol o některých ustanoveních týkajících se Dánska s ohledem na hospodářskou a měnovou unii
15. Protokol o některých úkolech Národní banky Dánska
16. Protokol o systému franku Pacifického finančního společenství
17. Protokol o schengenském *acquis* začleněném do rámce Evropské unie
18. Protokol o použití některých hledisek článku III-130 Ústavy na Spojené království a Irsko

19. Protokol o postavení Spojeného království a Irska s ohledem na politiky týkající se kontrol na hranicích, azylu a přistěhovalectví a na soudní spolupráci v občanských věcech a policejní spolupráci
20. Protokol o postavení Dánska
21. Protokol o vnějších vztazích členských států, pokud jde o překračování vnějších hranic
22. Protokol o poskytování azylu státním příslušníkům členských států
23. Protokol o stálé strukturované spolupráci stanovené čl. I-41 odst. 6 a článkem III-312 Ústavy
24. Protokol o čl. I-41 odst. 2 Ústavy
25. Protokol o dovozu ropných produktů rafinovaných na Nizozemských Antilách do Evropské unie
26. Protokol o nabývání nemovitostí v Dánsku
27. Protokol o systému veřejnoprávního vysílání v členských státech
28. Protokol o článku III-214 Ústavy
29. Protokol o hospodářské, sociální a územní soudržnosti

30. Protokol o zvláštní úpravě vztahující se na Grónsko
31. Protokol o článku 40.3.3 Ústavy Irska
32. Protokol k čl. I-9 odst. 2 Ústavy o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
33. Protokol o aktech a smlouvách, které doplnily nebo pozměnily Smlouvu o založení Evropského společenství a Smlouvu o Evropské unii
34. Protokol o přechodných ustanoveních týkajících se orgánů a institucí Unie
35. Protokol o finančních důsledcích uplynutí doby platnosti Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli a o Výzkumném fondu pro uhlí a ocel
36. Protokol pozměňující Smlouvu o založení Evropského společenství pro atomovou energii

III. Přílohy Smlouvy o Ústavě pro Evropu

1. Příloha I - Seznam uvedený v článku III-226 Ústavy
2. Příloha II - Zámořské země a území, na něž se vztahuje část III hlava IV Ústavy

Konference přijala následující prohlášení, která se připojují k tomuto závěrečnému aktu:

A. Prohlášení týkající se ustanovení Ústavy

1. Prohlášení k článku I-6
2. Prohlášení k čl. I-9 odst. 2
3. Prohlášení k článkům I-22, I-27 a I-28
4. Prohlášení k čl. I-24 odst. 7 o rozhodnutí Evropské rady týkajícím se výkonu předsednictví Rady
5. Prohlášení k článku I-25
6. Prohlášení k článku I-26
7. Prohlášení k článku I-27
8. Prohlášení k článku I-36
9. Prohlášení k článkům I-43 a III-329
10. Prohlášení k článku I-51
11. Prohlášení k článku I-57

12. Prohlášení o vysvětleních vztahujících se k Listině základních práv
13. Prohlášení k článku III-116
14. Prohlášení k článkům III-136 a III-267
15. Prohlášení k článkům III-160 a III-322
16. Prohlášení k čl. III-167 odst. 2 písm. c)
17. Prohlášení k článku III-184
18. Prohlášení k článku III-213
19. Prohlášení k článku III-220
20. Prohlášení k článku III-243
21. Prohlášení k článku III-248
22. Prohlášení k článku III-256
23. Prohlášení k čl. III-273 odst. 1 druhému pododstavci
24. Prohlášení k článku III-296

25. Prohlášení k článku III-325 o sjednávání a uzavírání mezinárodních dohod členskými státy týkajících se prostoru svobody, bezpečnosti a práva
26. Prohlášení k čl. III-402 odst. 4
27. Prohlášení k článku III-419
28. Prohlášení k článku IV-440 odst. 7
29. Prohlášení k článku k čl. IV-448 odst. 2
30. Prohlášení o ratifikaci Smlouvy o Ústavě pro Evropu

B. Prohlášení týkající se protokolů připojených k Ústavě

Prohlášení k Protokolu o smlouvách a aktech o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Řecké republiky, Španělského království a Portugalské republiky a Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království

31. Prohlášení o Alandách
32. Prohlášení o Saamech

Prohlášení k Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky

33. Prohlášení o výsostných oblastech Spojeného království Velké Británie a Severního Irska na Kypru
34. Prohlášení Komise o výsostných oblastech Spojeného království Velké Británie a Severního Irska na Kypru
35. Prohlášení o Jaderné elektrárně Ignalina v Litvě
36. Prohlášení o pozemním průjezdu osob mezi Kaliningradskou oblastí a ostatními částmi Ruské federace
37. Prohlášení o blocích 1 a 2 Jaderné elektrárny Bohunice V1 na Slovensku
38. Prohlášení o Kypru
39. Prohlášení k Protokolu o postavení Dánska
40. Prohlášení k Protokolu o přechodných ustanoveních týkajících se orgánů a institucí Unie
41. Prohlášení o Itálii

Konference dále vzala na vědomí následující prohlášení, která se připojují k tomuto závěrečnému aktu:

42. Prohlášení Nizozemského království k článku I-55
43. Prohlášení Nizozemského království k článku IV-440
44. Prohlášení Spolkové republiky Německo, Irska, Maďarské republiky, Rakouské republiky a Švédského království
45. Prohlášení Španělského království a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska
46. Prohlášení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska o definici pojmu „státní příslušníci“
47. Prohlášení Španělského království o definici pojmu „státní příslušníci“
48. Prohlášení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska o volebním právu pro volby do Evropského parlamentu
49. Prohlášení Belgického království o vnitrostátních parlamentech
50. Prohlášení Lotyšské republiky a Maďarské republiky o způsobu psaní názvu jednotné měny ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu

OBSAH

A. Prohlášení týkající se ustanovení Ústavy

1. Prohlášení k článku I-6
2. Prohlášení k čl. I-9 odst. 2
3. Prohlášení k článkům I-22, I-27 a I-28
4. Prohlášení k čl. I-24 odst. 7 o rozhodnutí Evropské rady týkajícím se výkonu předsednictví Rady
5. Prohlášení k článku I-25
6. Prohlášení k článku I-26
7. Prohlášení k článku I-27
8. Prohlášení k článku I-36
9. Prohlášení k článkům I-43 a III-329
10. Prohlášení k článku I-51
11. Prohlášení k článku I-57

12. Prohlášení o vysvětleních vztahujících se k Listině základních práv
13. Prohlášení k článku III-116
14. Prohlášení k článkům III-136 a III-267
15. Prohlášení k článkům III-160 a III-322
16. Prohlášení k čl. III-167 odst. 2 písm. c)
17. Prohlášení k článku III-184
18. Prohlášení k článku III-213
19. Prohlášení k článku III-220
20. Prohlášení k článku III-243
21. Prohlášení k článku III-248
22. Prohlášení k článku III-256
23. Prohlášení k čl. III-273 odst. 1 druhému pododstavci
24. Prohlášení k článku III-296
25. Prohlášení k článku III-325 o sjednávání a uzavírání mezinárodních dohod členskými státy týkajících se prostoru svobody, bezpečnosti a práva

26. Prohlášení k čl. III-402 odst. 4
27. Prohlášení k článku III-419
28. Prohlášení k článku IV-440 odst. 7
29. Prohlášení k článku k čl. IV-448 odst. 2
30. Prohlášení o ratifikaci Smlouvy o Ústavě pro Evropu

B. Prohlášení týkající se protokolů připojených k Ústavě

Prohlášení k Protokolu o smlouvách a aktech o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, Řecké republiky, Španělského království a Portugalské republiky a Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království

31. Prohlášení o Alandách
32. Prohlášení o Saamech

Prohlášení k Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky

33. Prohlášení o výsostných oblastech Spojeného království Velké Británie a Severního Irska na Kypru
34. Prohlášení Komise o výsostných oblastech Spojeného království Velké Británie a Severního Irska na Kypru
35. Prohlášení o Jaderné elektrárně Ignalina v Litvě
36. Prohlášení o pozemním průjezdu osob mezi Kaliningradskou oblastí a ostatními částmi Ruské federace
37. Prohlášení o blocích 1 a 2 Jaderné elektrárny Bohunice V1 na Slovensku
38. Prohlášení o Kypru
39. Prohlášení k Protokolu o postavení Dánska
40. Prohlášení k Protokolu o přechodných ustanoveních týkajících se orgánů a institucí Unie
41. Prohlášení o Itálii

Prohlášení členských států

42. Prohlášení Nizozemského království k článku I-55
43. Prohlášení Nizozemského království k článku IV-440
44. Prohlášení Spolkové republiky Německo, Irska, Maďarské republiky, Rakouské republiky a Švédského království
45. Prohlášení Španělského království a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska
46. Prohlášení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska o definici pojmu „státní příslušníci“
47. Prohlášení Španělského království o definici pojmu „státní příslušníci“
48. Prohlášení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska o volebním právu pro volby do Evropského parlamentu
49. Prohlášení Belgického království o vnitrostátních parlamentech
50. Prohlášení Lotyšské republiky a Maďarské republiky o způsobu psaní názvu jednotné měny ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu

A. PROHLÁŠENÍ TÝKAJÍCÍ SE USTANOVENÍ ÚSTAVY

1. Prohlášení k článku I-6

Konference konstatuje, že ustanovení článku I-6 odrážejí stávající judikaturu Soudního dvora Evropských společenství a Soudu prvního stupně.

2. Prohlášení k čl. I-9 odst. 2

Konference se dohodla, že přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod se uskuteční tak, aby byly zachovány zvláštnosti právního řádu Unie. Konference bere v této souvislosti na vědomí existenci pravidelného dialogu mezi Soudním dvorem Evropské unie a Evropským soudem pro lidská práva; tento dialog může být posílen po přistoupení Evropské unie k této úmluvě.

3. Prohlášení k článkům I-22, I-27 a I-28

Při výběru osob vyzvaných k vykonávání funkcí předsedy Evropské rady, předsedy Komise a ministra zahraničních věcí Unie se vezme náležitě v úvahu nezbytnost dodržování zeměpisné a demografické rozmanitosti Unie a jejích členských států.

4. Prohlášení k čl. I-24 odst. 7
o rozhodnutí Evropské rady
týkajícím se výkonu předsednictví Rady

Konference prohlašuje, že Evropská rada by měla začít připravovat evropské rozhodnutí, kterým se stanoví prováděcí opatření pro evropské rozhodnutí Evropské rady o výkonu předsednictví Rady, ihned po podpisu Smlouvy o Ústavě pro Evropu a politicky ho schválit do šesti měsíců. Návrh evropského rozhodnutí Evropské rady, které má být přijato v den vstupu uvedené smlouvy v platnost, je uveden dále:

Návrh evropského rozhodnutí Evropské rady o výkonu předsednictví Rady

ČLÁNEK 1

1. Předsednictví Rady, s výjimkou složení pro zahraniční záležitosti, je vykonáváno předem určenými skupinami tří členských států po dobu 18 měsíců. Tyto skupiny jsou vytvořeny rovnou rotací členských států, přičemž se vezme v úvahu jejich rozmanitost a zeměpisná rovnováha v Unii.
2. Každý člen skupiny postupně předsedá po dobu šesti měsíců všem složením Rady, s výjimkou složení pro zahraniční záležitosti. Ostatní členové skupiny jsou předsedajícímu členovi nápomocni ve všech jeho funkcích na základě společného programu. Členové skupiny mohou mezi sebou dohodnout jinou úpravu.

ČLÁNEK 2

Výboru stálých zástupců vlád členských států předsedá zástupce členského státu, který předsedá Radě pro obecné záležitosti.

Politickému a bezpečnostnímu výboru předsedá zástupce ministra zahraničních věcí Unie.

Přípravným orgánům různých složení Rady, s výjimkou složení pro zahraniční záležitosti, předsedá člen skupiny vykonávající předsednictví dotyčného složení, není-li podle článku 4 rozhodnuto jinak.

ČLÁNEK 3

Rada pro obecné záležitosti zajišťuje soudržnost a pokračování prací jednotlivých složení Rady v rámci víceletých programů ve spolupráci s Komisí. Členské státy vykonávající předsednictví přijmou s pomocí generálního sekretariátu Rady veškerá účelná opatření pro organizaci a hladké fungování prací Rady.

ČLÁNEK 4

Rada přijme evropské rozhodnutí, kterým stanoví prováděcí opatření pro toto rozhodnutí.

5. Prohlášení k článku I-25

Konference prohlašuje, že evropské rozhodnutí o provádění článku I-25 bude přijato Radou v den vstupu Smlouvy o Ústavě pro Evropu v platnost. Návrh rozhodnutí je uveden dále:

Návrh evropského rozhodnutí Rady o provádění článku I-25

RADA EVROPSKÉ UNIE,

vzhledem k těmto důvodům:

- (1) Je třeba přijmout ustanovení, která umožní hladký přechod ze systému rozhodování v Radě kvalifikovanou většinou, jak je vymezen v Niceské smlouvě a převzat v čl. 2 odst. 2 Protokolu o přechodných ustanoveních týkajících se orgánů a institucí Unie připojeného k Ústavě a který bude nadále použitelný až do 31. října 2009, na systém hlasování podle článku I-25 Ústavy, který bude použitelný ode dne 1. listopadu 2009.
- (2) Připomíná se, že je zvyklostí Rady vynakládat veškeré možné úsilí k posílení demokratické legitimacy aktů přijímaných kvalifikovanou většinou.
- (3) Pokládá se za vhodné zachovat v platnosti stávající rozhodnutí tak dlouho, jak bude třeba k zajištění hladkého přechodu na nový systém hlasování uvedený v Ústavě,

ROZHODLA TAKTO:

ČLÁNEK 1

Pokud členové Rady, kteří zastupují

- a) alespoň tři čtvrtiny počtu obyvatel nebo
- b) alespoň tři čtvrtiny počtu členských států,

nutných k vytvoření blokační menšiny vyplývající z použití čl. I-25 odst. 1 prvního pododstavce nebo odst. 2, oznámí Radě svůj nesouhlas s přijetím aktu kvalifikovanou většinou, Rada tuto otázku projedná.

ČLÁNEK 2

V průběhu tohoto jednání Rada vynaloží nejvyšší možné úsilí, aby v přiměřené době a aniž jsou dotčeny povinné lhůty stanovené právem Unie, dosáhla uspokojivého řešení obav vyjádřených členy Rady uvedenými v článku 1.

ČLÁNEK 3

Za tímto účelem předseda Rady s pomocí Komise a při dodržení jednacího řádu Rady vynaloží veškerou iniciativu nezbytnou k usnadnění širšího základu shody v Radě. Členové Rady jsou mu nápomocni.

ČLÁNEK 4

Toto rozhodnutí nabývá účinku dnem 1. listopadu 2009. Zůstává v platnosti nejméně do roku 2014. Rada poté může přijmout evropské rozhodnutí, kterým se toto rozhodnutí zruší.

6. Prohlášení k článku I-26

Konference se domnívá, že pokud již v Komisi nebudou zastoupeni státní příslušníci všech členských států, měla by Komise věnovat zvláštní pozornost potřebě zajistit plnou transparentnost ve vztazích se všemi členskými státy. V souladu s tím by Komise měla udržovat úzké styky se všemi členskými státy bez ohledu na to, zda jejich státní příslušník vykonává funkci člena Komise či nikoliv, a měla by v této souvislosti věnovat zvláštní pozornost potřebě předávat si vzájemně informace se všemi členskými státy a tyto státy konzultovat.

Konference má rovněž za to, že by Komise měla přijmout všechna nezbytná opatření k zajištění plného zohlednění skutečné politické, sociální a hospodářské situace ve všech členských státech, včetně těch členských států, jejichž státní příslušník nevykonává funkci člena Komise. Tato opatření by měla zahrnovat záruku toho, že postavení těchto členských států bude upraveno vhodnou organizační úpravou.

7. Prohlášení k článku I-27

Konference má za to, že v souladu s ustanoveními Ústavy mají Evropský parlament a Evropská rada společnou odpovědnost za hladký průběh postupu vedoucího k volbě předsedy Evropské komise. Před rozhodnutím Evropské rady povedou tedy zástupci Evropského parlamentu a Evropské rady nezbytné konzultace v rámci, který považují za nejvhodnější. Tyto konzultace se zaměří na profil kandidátů na funkci předsedy Komise, přičemž se přihlédne k volbám do Evropského parlamentu v souladu s čl. I-27 odst. 1. Podrobnosti těchto konzultací mohou být ve vhodnou dobu blíže určeny společnou dohodou Evropského parlamentu a Evropské rady.

8. Prohlášení k článku I-36

Konference bere na vědomí záměr Komise pokračovat v souladu se svými zavedenými postupy v konzultacích odborníků jmenovaných členskými státy při vypracovávání svých návrhů evropských nařízení v přenesené pravomoci v oblasti finančních služeb.

9. Prohlášení k článkům I-43 a III-329

Aniž jsou dotčena opatření Unie přijatá ke splnění jejího závazku solidarity vůči členskému státu, který je cílem teroristického útoku nebo obětí přírodní nebo člověkem způsobené pohromy, není žádné z ustanovení článků I-43 a III-329 určeno k tomu, aby ovlivňovalo právo jiného členského státu na volbu nejvhodnějšího prostředku ke splnění svého závazku solidarity vůči uvedenému členskému státu.

10. Prohlášení k článku I-51

Konference prohlašuje, že při přijímání pravidel o ochraně osobních údajů na základě článku I-51, která mohou mít přímé důsledky pro národní bezpečnost, bude zvláštní charakter této otázky náležitě zohledněn. Připomíná, že platné právní předpisy (viz zejména směrnici 95/46/ES) obsahují v tomto ohledu zvláštní odchylky.

11. Prohlášení k článku I-57

Unie bere v úvahu zvláštní situaci malých států, které s ní udržují specifické blízké vztahy.

12. Prohlášení o vysvětleních k Listině základních práv

Konference bere na vědomí dále uvedená vysvětlení k Listině základních práv vyhotovená pod vedením prezidia Konventu, který vypracoval Listinu, a doplněná pod vedením prezidia Evropského konventu.

VYSVĚTLENÍ K LISTINĚ ZÁKLADNÍCH PRÁV

Tato vysvětlení byla původně vyhotovená pod vedením prezidia Konventu, který vypracoval Listinu základních práv Evropské unie. Byla aktualizována pod vedením prezidia Evropského konventu s ohledem na změny návrhu znění Listiny provedených Konventem (zejména článků 51 a 52¹) a na vývoj práva Unie. Ačkoliv samy nemají právní závaznost, jsou cenným výkladovým nástrojem pro vyjasnění ustanovení Listiny.

PREAMBULE

Národy Evropy, vytvářejíce mezi sebou stále těsnější unii, se rozhodly sdílet mírovou budoucnost založenou na společných hodnotách.

Unie, vědoma si svého duchovního a morálního dědictví, se zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity; spočívá na zásadách demokracie a právního státu. Do středu své činnosti staví jednotlivce tím, že zavádí občanství Unie a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva.

¹ Články II-111 a II-112 Ústavy.

Unie přispívá k zachování a rozvíjení těchto společných hodnot při rozmanitosti kultur a tradic národů Evropy, národní identity členských států a uspořádání jejich veřejné moci na státní, regionální a místní úrovni; usiluje o podporu vyváženého a udržitelného rozvoje a zajišťuje volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu, jakož i svobodu usazování.

K tomuto účelu je nezbytné posílit ochranu základních práv s ohledem na společenský vývoj, sociální pokrok a vědeckotechnologický rozvoj zřetelnějším vyjádřením těchto práv v podobě listiny.

Při respektování pravomocí a úkolů Unie i zásady subsidiarity potvrzuje tato listina práva, která vyplývají především z ústavních tradic a mezinárodních závazků společných členským státům, z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ze sociálních chart přijatých Unií a Radou Evropy a z judikatury Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva. Tuto listinu budou v této souvislosti soudy Unie a členských států vykládat s náležitým zřetelem na vysvětlení vyhotovená pod vedením prezidia Konventu, jež vypracovalo tuto listinu, a doplněná pod vedením prezidia Evropského konventu.

Uplatňování těchto práv s sebou nese odpovědnost a povinnosti, jak ve vztahu k druhým, tak ve vztahu k lidskému společenství a budoucím generacím.

V důsledku toho uznává Unie práva, svobody a zásady, které jsou vyhlášeny níže.

HLAVA I

DŮSTOJNOST

ČLÁNEK 1¹

Lidská důstojnost

Lidská důstojnost je nedotknutelná. Musí být respektována a chráněna.

Vysvětlení

Lidská důstojnost není jen základním právem jako takovým, ale představuje samotný základ základních práv. Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 zakotvila lidskou důstojnost ve své preambuli: „...že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě“. Soudní dvůr v rozsudku ze dne 9. října 2001 ve věci C-377/98 Nizozemsko vs. Evropský parlament a Rada, [2001] Sb. rozh. 7079 v 70. až 77. odstavci odůvodnění potvrdil, že základní právo na lidskou důstojnost je součástí práva Unie.

Z toho vyplývá, že žádné z práv stanovených v této listině nesmí být použito na újmu důstojnosti jiného a že lidská důstojnost je součástí podstaty práv stanovených touto listinou. Musí být proto respektována, a to i tam, kde určité právo omezuje.

¹ Článek II-61 Ústavy.

ČLÁNEK 2¹

Právo na život

1. Každý má právo na život.
2. Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.

Vysvětlení

1. Odstavec 1 tohoto článku je založen na první větě čl. 2 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“), která zní:

„1. Právo každého na život je chráněno zákonem.“

2. Druhá věta uvedeného ustanovení, která pojednávala o trestu smrti, byla překonána vstupem v platnost článku 1 protokolu č. 6 k EÚLP, který zní:

„Trest smrti se zrušuje. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen ani popraven.“
Na tomto ustanovení se zakládá čl. 2 odst. 2 Listiny².

3. Ustanovení článku 2¹ odpovídají ustanovením výše uvedených článků EÚLP a dodatkového protokolu k ní. Mají stejný smysl a rozsah v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny³. „Negativní“ definice obsažené v EÚLP musí být proto rovněž považovány za obsažené v Listině:

¹ Článek II-62 Ústavy.

² Čl. II-62 odst. 2 Ústavy.

³ Čl. II-62 odst. 3 Ústavy.

a) Čl. 2 odst. 2 EÚLP:

„Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“

b) Článek 2 protokolu č. 6 k EÚLP:

„Stát může zákonem stanovit trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; tento trest bude uložen pouze v případech, které předvídá zákon a v souladu s jeho ustanoveními...“.

ČLÁNEK 3¹

Právo na nedotknutelnost lidské osobnosti

1. Každý má právo na to, aby byla respektována jeho fyzická a duševní nedotknutelnost.

¹ Článek II-63 Ústavy.

2. V lékařství a biologii se musí dodržovat zejména
 - a) svobodný a informovaný souhlas dotčené osoby poskytnutý zákonem stanoveným způsobem,
 - b) zákaz eugenických praktik, zejména těch, jejichž cílem je výběr lidských jedinců,
 - c) zákaz využívat lidské tělo a jeho části jako takové jako zdroj finančního prospěchu,
 - d) zákaz reprodukčního klonování lidských bytostí.

Vysvětlení

1. Soudní dvůr v rozsudku ze dne 9. října 2001 ve věci C-377/98 Nizozemsko vs. Evropský parlament a Rada, [2001] Sb. rozh. 7079 v 70. a 78. až 80. odstavci odůvodnění potvrdil, že základní právo na nedotknutelnost lidské osobnosti je součástí práva Unie a v lékařství a biologii zahrnuje právo na svobodný a informovaný souhlas dárce a příjemce.
2. Zásady článku 3¹ jsou již obsaženy v Úmluvě o lidských právech a biomedicině, přijaté Radou Evropy (č. 164 a dodatkový protokol č. 168). Cílem Listiny není odchýlit se od těchto zásad, a proto zakazuje pouze reprodukční klonování. Jiné formy klonování nepovoluje ani nezakazuje. V žádném případě tedy nebrání zákonodárci zakázat jiné formy klonování.

¹ Článek II-63 Ústavy.

3. Odkaz na eugenické praktiky, zejména ty, jejichž cílem je výběr lidských jedinců, se týká možné organizace a provádění výběrových programů zahrnujících mimo jiné sterilizaci, nucená těhotenství, nucené etnické sňatky, tedy činy, které jsou všechny považovány za mezinárodní zločiny Statutem Mezinárodního trestního soudu, přijatým v Římě dne 17. července 1998 (viz čl. 7 odst. 1 písm. g) uvedeného statutu).

ČLÁNEK 4¹

Zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu

Nikdo nesmí být mučen ani podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Vysvětlení

Právo uvedené v článku 4¹ je právem zaručeným článkem 3 EÚLP, který má totožné znění: „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu“. Na základě čl. 52 odst. 3 Listiny² má proto tento článek stejný smysl a rozsah jako článek EÚLP.

ČLÁNEK 5³

Zákaz otroctví a nucené práce

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.

¹ Článek II-64 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

³ Článek II-65 Ústavy.

2. Od nikoho se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
3. Obchod s lidmi je zakázán.

Vysvětlení

1. Právo v čl. 5 odst. 1 a 2¹ odpovídá čl. 4 odst. 1 a 2 EÚLP, které mají totožné znění. Na základě čl. 52 odst. 3 Listiny² má proto tento článek stejný smysl a rozsah jako uvedený článek EÚLP. Z toho vyplývá, že

- právo podle odstavce 1 nesmí být žádným způsobem zákonně omezováno;
- výraz „nucená nebo povinná práce“ se musí vykládat s ohledem na „negativní“ vymezení obsažené v čl. 4 odst. 3 EÚLP:

„Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje:

- a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;
- b) služba vojenského charakteru nebo v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodu svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;

¹ Článek II-65 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

- c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společenství;
- d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.“

2. Odstavec 3 je přímo odvozen z práva na lidskou důstojnost a zohledňuje poslední vývoj v oblasti organizovaného zločinu, například organizace výnosných sítí nedovoleného přistěhovalectví nebo pohlavního vykořisťování. Příloha úmluvy o Europolu obsahuje v příloze tuto definici obchodu s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování: „Obchodem s lidmi“ se rozumí podrobení nějaké osoby skutečnému a nedovolenému zajištění pomocí násilí, výhrůžek, zneužití pravomoci nebo pletich za účelem vykořisťování formou prostituce, pohlavního vykořisťování a násilí na nezletilých osobách či obchodu s opuštěnými dětmi“.

Kapitola VI úmluvy o provádění Schengenské dohody, začleněná do *acquis* Unie, kterého se účastní Spojené království a Irsko, obsahuje čl. 27 odst. 1, který odkazuje na síť zabývající se nedovoleným přistěhovalectvím a který zní: „Smluvní strany se zavazují, že zavedou odpovídající sankce proti osobám, které z výdělečných důvodů pomáhají nebo se snaží pomoci cizinci ke vstupu nebo pobytu na území některé smluvní strany v rozporu s jejími právními předpisy týkajícími se vstupu a pobytu cizinců.“ Dne 19. července 2002 přijala Rada rámcové rozhodnutí o boji proti obchodování s lidmi (Úř. věst. L 203, s. 1), jehož článek 1 podrobně vymezuje trestné činy v oblasti obchodování s lidmi pro účely využívání jejich práce nebo pohlavního vykořisťování, jejichž trestnost musí členské státy podle uvedeného rámcového rozhodnutí zajistit.

HLAVA II

SVOBODY

ČLÁNEK 6¹

Právo na svobodu a bezpečnost

Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost.

Vysvětlení

Práva uvedená v článku 6¹ odpovídají právům zaručeným článkem 5 EÚLP a v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny² mají stejný smysl a rozsah. Z toho vyplývá, že omezení, která na ně mohou být oprávněně uvalena, nesmějí překročit meze povolené článkem 5 EÚLP:

- „1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:
- a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;
 - b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;

¹ Článek II-66 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

- c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;
 - d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;
 - e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;
 - f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.
2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.
 3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotčená osoba dostaví k přelíčení.
 4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

5. Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

Práva zakotvená v článku 6¹ musí být respektována zvláště při přijímání zákonů a rámcových zákonů Evropským parlamentem a Radou v oblasti soudní spolupráce v trestních věcech na základě článků III-270, III-271 a III-273 Ústavy, mimo jiné za účelem vymezení společných minimálních ustanovení, pokud jde o kvalifikace trestných činů a trestů a některých hledisek procesního práva.

ČLÁNEK 7²

Respektování soukromého a rodinného života

Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace.

Vysvětlení

Práva zaručená článkem 7² odpovídají právům zaručeným článkem 8 EÚLP. Za účelem zohlednění technologického pokroku bylo slovo „korespondence“ nahrazeno slovem „komunikace“.

¹ Článek II-66 Ústavy.

² Článek II-67 Ústavy.

V souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny¹ je smysl a rozsah tohoto práva stejný jako práva uvedeného v odpovídajícím článku EÚLP. Z toho vyplývá, že omezení, která na toto právo mohou být oprávněně uvalena, jsou stejná jako omezení povolená zmíněným článkem 8 EÚLP:

- „1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

ČLÁNEK 8²

Ochrana osobních údajů

1. Každý má právo na ochranu osobních údajů, které se ho týkají.
2. Tyto údaje musí být zpracovány poctivě, k přesně stanoveným účelům a na základě souhlasu dotčené osoby nebo na základě jiného oprávněného důvodu stanoveného zákonem. Každý má právo na přístup k údajům, které o něm byly shromážděny, a má právo na jejich opravu.
3. Na dodržování těchto pravidel dohlíží nezávislý orgán.

¹ Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

² Článek II-68 Ústavy.

Vysvětlení

Tento článek je založen na článku 286 Smlouvy o založení Evropského společenství a směrnici Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (Úř. věst. L 281, 23. 11. 1995), a rovněž na článku 8 EÚLP a na Úmluvě Rady Evropy ze dne 28. ledna 1981 o ochraně osob s ohledem na automatizované zpracování osobních údajů, která byla ratifikována všemi členskými státy. Článek 286 Smlouvy o ES je nyní nahrazen článkem I-51 Ústavy. Odkazuje se rovněž na nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 45/2001 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů (Úř. věst. L 8, 12. 1. 2001). Směrnice a nařízení uvedené výše obsahují podmínky a omezení pro výkon práv na ochranu osobních údajů.

ČLÁNEK 9¹

Právo uzavřít manželství a právo založit rodinu

Právo uzavřít manželství a založit rodinu je zaručeno v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon těchto práv.

¹ Článek II-69 Ústavy.

Vysvětlení

Tento článek je založen na článku 12 EÚLP, který zní: „Muži a ženy, způsobilí věkem k uzavření manželství, mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.“ Znění tohoto článku bylo aktualizováno, aby zohlednilo případy, ve kterých vnitrostátní právní předpisy uznávají pro založení rodiny jiné způsoby než sňatek. Tento článek nezakazuje ani nepřikazuje udělit status sňatku spojení osob stejného pohlaví. Toto právo je tak obdobné právu udělenému EÚLP, avšak jeho rozsah může být širší, stanoví-li to vnitrostátní právní předpisy.

ČLÁNEK 10¹

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním úkonů a zachováváním obřadů.
2. Právo odmítnout vykonávat vojenskou službu z důvodu svědomí se uznává v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

¹ Článek II-70 Ústavy.

Vysvětlení

Právo zaručené v odstavci 1 odpovídá právu zaručenému v článku 9 EÚLP a v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny¹ má stejný smysl a rozsah. Omezení proto musí respektovat čl. 9 odst. 2 úmluvy, který zní: „Svoboda projevu a náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Právo zaručené v odstavci 2 odpovídá ústavním tradicím členských států a vývoji vnitrostátních právních předpisů v této oblasti

ČLÁNEK 11²

Svoboda projevu a informací

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.
2. Svoboda a pluralita sdělovacích prostředků musí být respektována.

¹ Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

² Článek II-71 Ústavy.

Vysvětlení

1. Článek 11¹ odpovídá článku 10 EÚLP, který zní:

- „1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.
2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Podle čl. 52 odst. 3 Listiny² je smysl a rozsah tohoto práva stejný jako práva zaručeného EÚLP. Omezení, která na něj mohou být uvalena, proto nesmějí překročit omezení stanovená v čl. 10 odst. 2 úmluvy, aniž jsou dotčena případná omezení, která může soutěžní právo Unie uvalovat na právo členských států zavést opatření pro udělování povolení uvedených ve třetí větě čl. 10 odst. 1 EÚLP.

¹ Článek II-71 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

2. Odstavec 2 tohoto článku vyjadřuje důsledky odstavce 1 pro svobodu sdělovacích prostředků. Je založen zejména na judikatuře Soudního dvora v oblasti televizního vysílání, zejména ve věci C-288/89 (rozsudek ze dne 25. července 1991, Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda a další [1991] Sb. rozh. I-4007) a na Protokolu o systému veřejnoprávního vysílání v členských státech, připojeném ke Smlouvě o ES a nyní k Ústavě, a na směrnici Rady 89/552/ES (zejména na sedmnáctém bodu jejího odůvodnění).

ČLÁNEK 12¹

Svoboda shromažďování a sdružování

1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými na všech úrovních, zejména pokud jde o záležitosti politické, odborové či občanské, což zahrnuje právo každého zakládat na ochranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich.
2. Politické strany na úrovni Unie přispívají k vyjadřování politické vůle občanů Unie.

¹ Článek II-72 Ústavy.

Vysvětlení

1. Odstavec 1 tohoto článku odpovídá článku 11 EÚLP, který zní:

- „1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.
2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.“

Smysl odstavce 1 tohoto článku 12¹ je stejný jako v EÚLP, ale jeho rozsah je širší, neboť jej lze uplatňovat na všech úrovních, včetně evropské. V souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny² nesmějí omezení tohoto práva překročit omezení považovaná podle čl. 11 odst. 2 EÚLP za zákonná.

2. Toto právo je rovněž založeno na článku 11 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství.

¹ Článek II-72 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

3. Odstavec 2 tohoto článku odpovídá čl. I-46 odst. 4 Ústavy.

ČLÁNEK 13¹

Svoboda umění a věd

Umělecká tvorba a vědecké bádání nesmějí být omezovány. Akademická svoboda musí být respektována.

Vysvětlení

Toto právo je odvozeno zejména od práva na svobodu myšlení a projevu. Vykonává se s ohledem na článek 1² a může být předmětem omezení povolených článkem 10 EÚLP.

ČLÁNEK 14³

Právo na vzdělání

1. Každý má právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání.
2. Toto právo zahrnuje možnost bezplatné povinné školní docházky.

¹ Článek II-73 Ústavy.

² Článek II-61 Ústavy.

³ Článek II-74 Ústavy.

3. Svoboda zakládat vzdělávací zařízení při náležitém respektování demokratických zásad a právo rodičů zajišťovat vzdělání a výchovu svých dětí ve shodě s jejich náboženským, filozofickým a pedagogickým přesvědčením musí být respektovány v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují jejich výkon.

Vysvětlení

1. Tento článek je založen na společných ústavních tradicích členských států a na článku 2 dodatkového protokolu k EÚLP, který zní:
„Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením“.

Bylo považováno za účelné rozšířit tento článek na přístup k odbornému a dalšímu vzdělání (viz bod 15 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství a článek 10 Sociální charty) a přidat zásadu bezplatné povinné školní docházky. Ze znění posledně jmenované zásady pouze vyplývá, že pokud jde o povinnou školní docházku, má každé dítě možnost navštěvovat zařízení, které ji nabízí bezplatně. Nepožaduje, aby všechna zařízení poskytující vzdělání nebo odborné a další vzdělání, zejména soukromá, byla bezplatná. Rovněž tak nevyklučuje některé zvláštní formy placeného vzdělání, přijmou-li členské státy opatření na udělení finanční náhrady. V rozsahu, v jakém se Listina vztahuje na Unii, to znamená, že ve své politice vzdělávání musí Unie respektovat bezplatnou povinnou školní docházku, avšak samozřejmě to nevytváří nové pravomoci. Právo rodičů musí být vykládáno ve spojení s článkem 24¹.

¹ Článek II-84 Ústavy.

2. Svoboda zakládat veřejná nebo soukromá vzdělávací zařízení je zaručena jako jedno z hledisek svobody podnikání, je však omezena dodržováním demokratických zásad a je vykonávána způsoby stanovenými vnitrostátní právní předpisy.

ČLÁNEK 15¹

Právo svobodné volby povolání a právo pracovat

1. Každý má právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání.
2. Každý občan Unie může svobodně hledat zaměstnání, pracovat, usadit se nebo poskytovat služby v kterémkoli členském státě.
3. Občané třetích zemí, kteří jsou oprávněni pracovat na území členských států, mají právo na pracovní podmínky rovnocenné pracovním podmínkám občanů Unie.

Vysvětlení

Právo svobodné volby povolání, zakotvené v odstavci 1 článku 15¹, je uznáno v judikatuře Soudního dvora (viz mimo jiné rozsudek ze dne 14. května 1974, věc 4/73 Nold [1974] Sb. rozh. 491, 12. až 14. odstavec odůvodnění; rozsudek ze dne 13. prosince 1979, věc 44/79, Hauer [1979] Sb. rozh. 3727; rozsudek ze dne 8. října 1986, věc 234/85 Keller [1986] Sb. rozh. 2897, 8. odstavec odůvodnění).

¹ Článek II-75 Ústavy.

Tento odstavec rovněž čerpá z čl. 1 odst. 2 Evropské sociální charty, podepsané dne 18. října 1961 a ratifikované všemi členskými státy, a z bodu 4 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství ze dne 9. prosince 1989. Výraz „pracovní podmínky“ je třeba vykládat ve smyslu článku III-213 Ústavy.

Odstavec 2 se zabývá třemi svobodami zaručenými články I-4 a III-133, III-137 a III-144 Ústavy, jmenovitě volným pohybem pracovníků, svobodou usazování a svobodou poskytovat služby.

Odstavec 3 je založen na čl. 137 odst. 3 čtvrté odrážce Smlouvy o ES, nyní nahrazené čl. III-210 odst. 1 písm. g) Ústavy, a na čl. 19 odst. 4 Evropské sociální charty, podepsané dne 18. října 1961 a ratifikované všemi členskými státy. Použije se proto čl. 52 odst. 2 Listiny¹. Otázka najímání námořníků se státní příslušností třetích států do posádek plavidel plujících pod vlajkou členského státu Unie se řídí právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

ČLÁNEK 16²

Svoboda podnikání

Svoboda podnikání se uznává v souladu s právem Unie a vnitrostátními zákony a zvyklostmi.

¹ Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

² Článek II-76 Ústavy.

Vysvětlení

Tento článek je založen na judikatuře Soudního dvora, která uznala svobodu vykonávat hospodářskou nebo obchodní činnost (viz rozsudky ze dne 14. května 1974, věc 4/73 Nold [1974] Sb. rozh. 491, 14. odstavec odůvodnění, a ze dne 27. září 1979, věc 230-78 Eridiana a další [1979] Sb. rozh. 2749, 20. a 31. odstavec odůvodnění), a smluvní svobodu (viz mimo jiné rozsudek Sukkerfabriken Nykøbing, věc 151/78 [1979] Sb. rozh. 1, 19. odstavec odůvodnění, a rozsudek ze dne 5. října 1999, C-240-97 Španělsko vs. Komise, [1999] Sb. rozh. I-6571, 99. odstavec odůvodnění) a na čl. I-3 odst. 2 Ústavy, který uznává volnou soutěž. Toto právo je přirozeně vykonáváno při dodržení práva Unie a vnitrostátních právních předpisů. Může být předmětem omezení uvedených v čl. 52 odst. 1 Listiny¹.

ČLÁNEK 17²

Právo na vlastnictví

1. Každý má právo vlastnit zákonně nabytý majetek, užívat jej, nakládat s ním a odkazovat jej. Nikdo nesmí být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu, v případech a za podmíněk, které stanoví zákon, a při poskytnutí spravedlivé náhrady v přiměřené lhůtě. Užívání majetku může rovněž být upraveno zákonem v míře nezbytné z hlediska obecného zájmu.
2. Duševní vlastnictví je chráněno.

¹ Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

² Článek II-77 Ústavy.

Vysvětlení

Tento článek je založen na článku 1 dodatkového protokolu k EÚLP:

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“

Jedná se o základní právo společné všem ústavám členských států. Bylo mnohokrát uznáno judikaturou Soudního dvora, poprvé v rozsudku ve věci Hauer (ze dne 13. prosince 1979, [1979] Sb. rozh. 3727). Znění bylo aktualizováno, avšak v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny¹ jsou smysl a rozsah stejné jako smysl a rozsah práva zaručeného EÚLP a omezení nesmí překročit omezení tam uvedená.

Ochrana duševního vlastnictví, jedno z majetkových práv, je výslovně zmíněno v odstavci 2 z důvodu jeho rostoucího významu a sekundárního práva Společenství. Duševní vlastnictví zahrnuje vedle vlastnictví k literárním a uměleckým dílům také mimo jiné práva k patentům a ochranným známkám a práva příbuzná. Záruky stanovené v odstavci 1 se vhodným způsobem použijí na duševní vlastnictví.

¹ Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

ČLÁNEK 18¹

Právo na azyl

Právo na azyl je zaručeno při dodržování Ženevské úmluvy ze dne 28. července 1951 a Protokolu ze dne 31. ledna 1967 týkajícího se právního postavení uprchlíků a v souladu s Ústavou.

Vysvětlení

Znění tohoto článku je založeno na článku 63 Smlouvy o ES, nyní nahrazeném článkem III-266 Ústavy, který vyžaduje, aby Unie dodržovala ustanovení Ženevské úmluvy o uprchlících. Je třeba učinit odkaz na protokoly týkající se Spojeného království a Irska, připojené k Amsterodamské smlouvě a nyní k Ústavě, a Dánska a určit rozsah, v jakém tyto členské státy uplatňují právo Unie v této oblasti, a rozsah, v jakém se tento článek na ně vztahuje. Tento článek je v souladu s Protokolem o azylu připojeným k Ústavě.

ČLÁNEK 19²

Ochrana v případě vystěhování, vyhoštění nebo vydání

1. Hromadné vyhoštění je zakázáno.

¹ Článek II-78 Ústavy.

² Článek II-79 Ústavy.

2. Nikdo nesmí být vystěhován, vyhoštěn ani vydán do státu, v němž mu hrozí vážné nebezpečí, že by mohl být vystaven trestu smrti, mučení nebo jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Vysvětlení

Odstavec 1 tohoto článku má stejný smysl a rozsah jako článek 4 protokolu č. 4 k EÚLP, který se týká hromadného vyhoštění cizinců. Jeho účelem je zajistit, aby každé rozhodnutí bylo založeno na konkrétním šetření a aby nebylo možné přijmout jediné rozhodnutí o vyhoštění všech osob se státní příslušností určitého státu (viz též článek 13 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech).

Odstavec 2 zahrnuje související judikaturu Evropského soudu pro lidská práva týkající se článku 3 EÚLP (viz Ahmed vs. Rakousko, rozsudek ze dne 17. prosince 1996, [1996] Sb. rozh. VI-2206 a Soering, rozsudek ze dne 7. července 1989).

HLAVA III

ROVNOST

ČLÁNEK 20¹

Rovnost před zákonem

Před zákonem jsou si všichni rovni.

Vysvětlení

Tento článek odpovídá obecné právní zásadě, která je obsažena ve všech evropských ústavách a která byla rovněž uznána Soudním dvorem jako základní zásada práva Společenství (rozsudek ze dne 13. listopadu 1984, věc 283/83 Racke [1984] Sb. rozh. 3791, rozsudek ze dne 17. dubna 1997, věc 15/95 EARL [1997] Sb. rozh. I-1961, a rozsudek ze dne 13. dubna 2000, věc 292/97 Karlsson, [2000] Sb. rozh. 2737).

ČLÁNEK 21²

Zákaz diskriminace

1. Zakazuje se jakákoli diskriminace založená zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci.

¹ Článek II-80 Ústavy.

² Článek II-81 Ústavy.

2. V oblasti působnosti Ústavy, a aniž jsou dotčena její zvláštní ustanovení, se zakazuje jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.

Vysvětlení

Odstavec 1 čerpá z článku 13 Smlouvy o ES, nyní nahrazeného článkem III-124 Ústavy, článku 14 EÚLP a článku 11 Úmluvy o lidských právech a biomedicině, pokud jde o genetické dědictví.

Použije se v souladu s článkem 14 EÚLP v míře, v jaké mu odpovídá.

Odstavec 1 a článek III-124 Ústavy, který má jiný smysl a rozsah, si neodporují a jsou navzájem slučitelné: článek III-124 svěřuje Unii pravomoc přijímat právní akty, včetně harmonizace právních předpisů členských států, a bojovat proti některým formám diskriminace v něm vyčerpávajícím způsobem vyjmenovaným. Takové právní předpisy mohou zahrnovat činnost orgánů členského státu (a také vztahy mezi soukromými osobami) ve všech oblastech v rámci pravomocí Unie.

Odstavec 1 článku 21¹ naproti tomu nevytvářejí žádné pravomoci přijímat antidiskriminační právní předpisy v oblastech pravomocí členského státu nebo v soukromé sféře ani nestanoví obecný zákaz diskriminace v těchto širokých oblastech. Místo toho upravují pouze diskriminaci ze strany orgánů a institucí samotné Unie při výkonu pravomocí, které jí svěřují ostatní články částí I a III Ústavy, a ze strany členských států, pouze provádějí-li právo Unie. Odstavec 1 proto nemění rozsah pravomocí udělených článkem III-124 ani jeho výklad.

Odstavec 2 odpovídá čl. I-4 odst. 2 Ústavy a musí být uplatňován v souladu s ním.

¹ Článek II-81 Ústavy.

ČLÁNEK 22¹

Kulturní, náboženská a jazyková rozmanitost

Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost.

Vysvětlení

Tento článek je založen na článku 6 Smlouvy o Evropské unii a na čl. 151 odst. 1 a 4 Smlouvy o ES, nyní nahrazených čl. III-280 odst. 1 a 4 Ústavy, které se týkají kultury. Respektování kulturní a jazykové rozmanitosti je nyní rovněž zakotveno v čl. I-3 odst. 3 Ústavy. Článek rovněž čerpá z prohlášení č. 11 k závěrečnému aktu Amsterodamské smlouvy o postavení církví a nekonfesních organizací, nyní převzatému v článku I-52 Ústavy.

ČLÁNEK 23²

Rovnost žen a mužů

Rovnost žen a mužů musí být zajištěna ve všech oblastech včetně zaměstnání, práce a odměny za práci.

Zásada rovnosti nebrání zachování nebo přijetí opatření poskytujících zvláštní výhody ve prospěch nedostatečně zastoupeného pohlaví.

¹ Článek II-82 Ústavy.

² Článek II-83 Ústavy.

Vysvětlení

První pododstavec je založen na článku 2 a čl. 3 odst. 2 Smlouvy o ES, nyní nahrazených články I-3 a III-116 Ústavy, které Unii ukládají podporovat rovnoprávnost mezi ženami muži, a na čl. 141 odst. 1 Smlouvy o ES, nyní nahrazeném čl. III-214 odst. 1 Ústavy. Čerpá z článku 20 revidované Evropské sociální charty ze dne 3. května 1996 a z bodu 16 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství.

Je rovněž založen na čl. 141 odst. 3 Smlouvy o ES, nyní nahrazeném čl. III-214 odst. 3 Ústavy, a na čl. 2 odst. 4 směrnice Rady 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky.

Druhý pododstavec přebírá ve zkrácené podobě čl. III-214 odst. 4 Ústavy, který stanoví, že zásada rovného zacházení nebrání členskému státu zachovat nebo zavést opatření poskytující zvláštní výhody pro usnadnění profesní činnosti méně zastoupeného pohlaví nebo pro předcházení či vyrovnávání nevýhod v profesní kariéře. V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny¹ tento pododstavec nemění čl. III-214 odst. 4.

¹ Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

ČLÁNEK 24¹

Práva dítěte

1. Děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. V záležitostech, které se jich dotýkají, se k těmto názorům musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost.
2. Při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňované veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, musí být nejvlastnější zájem dítěte prvořadým hlediskem.
3. Každé dítě má právo udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu s jeho zájmy.

Vysvětlení

Tento článek je založen na Úmluvě o právech dítěte, podepsané v New Yorku dne 20. listopadu 1989 a ratifikované všemi členskými státy, zejména na člancích 3, 9, 12 a 13 uvedené dohody.

Odstavec 3 zohledňuje skutečnost, že v rámci zřízení prostoru svobody, bezpečnosti a práva mohou právní předpisy Unie o občanských věcech s mezinárodním prvkem, ke kterým zmocňuje článek III-269 Ústavy, zahrnovat zejména právo na navštěvování, které zajišťuje, že děti mohou pravidelně udržovat osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči.

¹ Článek II-84 Ústavy.

ČLÁNEK 25¹

Práva starších osob

Unie uznává a respektuje práva starších osob na to, aby vedly důstojný a nezávislý život a podílely se na společenském a kulturním životě.

Vysvětlení

Tento článek čerpá z článku 23 revidované Evropské sociální charty a článků 24 a 25 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství. Účast na sociálním a kulturním životě samozřejmě zahrnuje i účast na politickém životě.

ČLÁNEK 26²

Začlenění osob se zdravotním postižením

Unie uznává a respektuje právo osob se zdravotním postižením na opatření, jejichž cílem je zajistit jejich nezávislost, sociální a profesní začlenění a jejich účast na životě společnosti.

Vysvětlení

Zásada stanovená v tomto článku je založena na článku 15 Evropské sociální charty a rovněž čerpá z bodu 26 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství.

¹ Článek II-85 Ústavy.

² Článek II-86 Ústavy.

HLAVA IV

SOLIDARITA

ČLÁNEK 27¹

Právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku

Pracovníci nebo jejich zástupci musí mít na vhodných úrovních zaručeno právo na včasné informování a projednávání v případech a za podmínek, které stanoví právo Unie a vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti.

Vysvětlení

Tento článek je obsažen v revidované Evropské sociální chartě (článek 21) a v Chartě základních sociálních práv pracovníků Společenství (body 17 a 18). Použije se za podmínek stanovených právem Unie a vnitrostátními právy. Odkaz na vhodné úrovně je odkazem na úrovně stanovené právem Unie nebo vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi, což může zahrnovat evropskou úroveň, pokud to právní předpisy Unie stanoví. V této oblasti existuje rozsáhlé *acquis* Unie: články III-211 a III-212 Ústavy a směrnice 2002/14/ES (obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v Evropském společenství), 98/59/ES (hromadné propouštění), 2001/23/ES (převody podniků) a 94/45/ES (evropské rady zaměstnanců).

¹ Článek II-87 Ústavy.

ČLÁNEK 28¹

Právo na kolektivní vyjednávání a akce

Pracovníci a zaměstnavatelé či jejich příslušné organizace mají v souladu s právem Unie a vnitrostátními předpisy a zvyklostmi právo sjednávat a uzavírat na vhodných úrovních kolektivní smlouvy a v případě konfliktu zájmů vést kolektivní akce na obranu svých zájmů, včetně stávky.

Vysvětlení

Tento článek je založen na článku 6 Evropské sociální charty a na Chartě základních sociálních práv pracovníků Společenství (body 12 až 14). Právo na kolektivní vyjednávání bylo uznáno Evropským soudem pro lidská práva jako jeden z prvků práva zakládat odbory stanoveného článkem 11 EÚLP. Pokud jde o vhodné úrovně, na kterých se může kolektivní vyjednávání uskutečnit, viz vysvětlení k výše uvedenému článku. Způsoby a omezení výkonu práva kolektivního vyjednávání, včetně stávky, upravují vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti, včetně otázky, zda může být souběžně prováděno ve více členských státech.

ČLÁNEK 29²

Právo na přístup ke službám zaměstnanosti

Každý má právo na bezplatné služby zaměstnanosti.

¹ Článek II-88 Ústavy.

² Článek II-89 Ústavy.

Vysvětlení

Tento článek je založen na čl. 1 odst. 3 Evropské sociální charty a bodu 13 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství.

ČLÁNEK 30¹

Ochrana v případě neoprávněného propuštění

Každý pracovník má v souladu s právem Unie a s vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi právo na ochranu před neoprávněným propuštěním.

Vysvětlení

Tento článek čerpá z článku 24 revidované Evropské sociální charty. Viz též směrnici 2001/23/ES o ochraně práv zaměstnanců v případě převodů podniků a směrnici 80/987/EHS o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, ve znění směrnice 2002/74/ES.

ČLÁNEK 31²

Slušné a spravedlivé pracovní podmínky

1. Každý pracovník má právo na pracovní podmínky respektující jeho zdraví, bezpečnost a důstojnost.

¹ Článek II-90 Ústavy.

² Článek II-91 Ústavy.

2. Každý pracovník má právo na stanovení maximální přípustné pracovní doby, na denní a týdenní odpočinek a na každoroční placenou dovolenou.

Vysvětlení

1. Odstavec 1 tohoto článku je založen na směrnici 89/391/EHS o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci. Rovněž čerpá z článku 3 Sociální charty, bodu 19 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství, a pokud jde o důstojnost při práci, z článku 26 revidované Evropské sociální charty. Výraz „pracovní podmínky“ musí být vykládán ve smyslu článku III-213 Ústavy.
2. Odstavec 2 je založen na směrnici 93/104/ES o některých aspektech úpravy pracovní doby, článku 2 Evropské sociální charty a bodu 8 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství.

ČLÁNEK 32¹

Zákaz dětské práce a ochrana mladých lidí při práci

Dětská práce se zakazuje. Minimální věk pro přijetí do zaměstnání nesmí být nižší než věk pro ukončení povinné školní docházky, aniž jsou dotčena pravidla, která jsou příznivější pro mladé lidi, a omezené výjimky.

¹ Článek II-92 Ústavy.

Mladí lidé přijatí do práce musí práci vykonávat za podmínek odpovídajících jejich věku a být chráněni před hospodářským vykořisťováním a před jakoukoli prací, která by mohla ohrozit jejich bezpečnost, zdraví nebo tělesný, duševní, mravní nebo sociální rozvoj nebo narušit jejich vzdělávání.

Vysvětlení

Tento článek je založen na směrnici 94/33/ES o ochraně mladistvých pracovníků, článku 7 Evropské sociální charty a bodech 20 až 23 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství.

ČLÁNEK 33¹

Rodinný a pracovní život

1. Rodina požívá právní, hospodářské a sociální ochrany.
2. V zájmu zachování souladu mezi rodinným a pracovním životem má každý právo na ochranu před propuštěním z důvodu spojeného s mateřstvím a právo na placenou mateřskou dovolenou a na rodičovskou dovolenou po narození nebo osvojení dítěte.

¹ Článek II-93 Ústavy.

Vysvětlení

Odstavec 1 článku 33¹ je založen na článku 16 Evropské sociální charty. Odstavec 2 čerpá ze směrnice Rady 92/85/EHS o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň a směrnice 96/34/ES o rámcové dohodě o rodičovské dovolené uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS. Je rovněž založen na článku 8 (ochrana v případě mateřství) Evropské sociální charty a čerpá z článku 27 (právo pracovníků s povinnostmi k rodině na stejné příležitosti a rovné zacházení). „Mateřství“ zahrnuje období od početí do odstavení.

ČLÁNEK 34²

Sociální zabezpečení a sociální pomoc

1. Unie uznává a respektuje nárok na přístup k dávkám sociálního zabezpečení a k sociálním službám zajišťujícím ochranu v takových případech, jako je mateřství, nemoc, pracovní úrazy, závislost nebo stáří, jakož i v případě ztráty zaměstnání, podle pravidel stanovených právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.
2. Každý, kdo oprávněně pobývá a pohybuje se uvnitř Evropské unie, má nárok na dávky sociálního zabezpečení a na sociální výhody v souladu s právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

¹ Článek II-93 Ústavy.

² Článek II-94 Ústavy.

3. Za účelem boje proti sociálnímu vyloučení a chudobě Unie uznává a respektuje právo na sociální pomoc a pomoc v oblasti bydlení, jejichž cílem je zajistit důstojnou existenci pro všechny, kdo nemají dostatečné prostředky, v souladu s pravidly stanovenými právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

Vysvětlení

Zásada stanovená v odstavci 1 článku 34¹ je založena na člancích 137 a 140 Smlouvy o ES, nyní nahrazených články III-210 a III-213, a na článku 12 Evropské sociální charty a bodu 10 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství. Unie ji musí respektovat při výkonu pravomocí, které jí jsou svěřeny články III-210 a III-213 Ústavy. Odkaz na sociální služby se vztahuje na případy, ve kterých byly takové služby zavedeny, aby poskytly určité výhody, avšak neznamena, že takové služby musí být zavedeny, pokud neexistují. „Mateřství“ je třeba vykládat ve stejném smyslu jako v předchozím článku.

Odstavec 2 je založen na čl. 12 odst. 4 a čl. 13 odst. 4 Evropské sociální charty a bodu 2 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství a odráží pravidla plynoucí z nařízení č. 1408/71 a nařízení č. 1612/68.

Odstavec 3 čerpá z článku 13 Evropské sociální charty a článků 30 a 31 revidované Evropské sociální charty a bodu 10 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství. Unie jej musí dodržovat v rámci politik založených na článku III-210 Ústavy.

¹ Článek II-94 Ústavy.

ČLÁNEK 35¹

Ochrana zdraví

Každý má právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi. Při vymezování a provádění všech politik a činností Unie je zajištěn vysoký stupeň ochrany lidského zdraví.

Vysvětlení

Zásady stanovené v tomto článku jsou založeny na článku 152 Smlouvy o ES, nyní nahrazeném článkem III-278 Ústavy, a na člancích 11 a 13 Evropské sociální charty. Druhá věta článku je přejata z čl. III-278 odst. 1.

ČLÁNEK 36²

Přístup ke službám obecného hospodářského zájmu

Unie v souladu s Ústavou a s cílem podpořit sociální a územní soudržnost Unie uznává a respektuje přístup ke službám obecného hospodářského zájmu tak, jak je stanoven vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

¹ Článek II-95 Ústavy.

² Článek II-96 Ústavy.

Vysvětlení

Tento článek je plně v souladu s článkem III-122 Ústavy a nezakládá vznik žádného nového práva. Pouze stanoví zásadu, že Unie respektuje přístup ke službám obecného hospodářského zájmu, podle vnitrostátních právních předpisů, jsou-li tyto předpisy slučitelné s jejím právem.

ČLÁNEK 37¹

Ochrana životního prostředí

Vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik Unie a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje.

Vysvětlení

Zásady stanovené v tomto článku jsou založeny na člancích 2, 6 a 174 Smlouvy o ES, které byly nyní nahrazeny čl. I-3 odst. 3 a články III-119 a III-233 Ústavy.

Rovněž čerpá z některých ústav členských států.

¹ Článek II-97 Ústavy.

ČLÁNEK 38¹

Ochrana spotřebitele

V politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.

Vysvětlení

Zásada stanovená v tomto článku je založena na článku 153 Smlouvy o ES, nyní nahrazeném článkem III-235 Ústavy.

HLAVA V

OBČANSKÁ PRÁVA

ČLÁNEK 39²

Právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu

1. Každý občan Unie má právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.
2. Členové Evropského parlamentu jsou voleni v přímých a všeobecných volbách svobodným a tajným hlasováním.

¹ Článek II-98 Ústavy.

² Článek II-99 Ústavy.

Vysvětlení

Článek 39¹ se uplatňuje za podmínek stanovených v částech I a III Ústavy v souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny². Odstavec 1 článku 39¹ odpovídá právu zaručenému v čl. I-10 odst. 2 Ústavy (viz rovněž právní základ pro přijetí opatření pro výkon tohoto práva v článku III-126) a odstavec 2 uvedeného článku odpovídá čl. I-20 odst. 2 Ústavy. Odstavec 2 článku 39¹ přejímá základní zásady volebního systému v demokratickém státě.

ČLÁNEK 40³

Právo volit a být volen v obecních volbách

Každý občan Unie má právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.

Vysvětlení

Tento článek odpovídá právu zaručenému čl. I-10 odst. 2 Ústavy (viz rovněž právní základ pro přijetí opatření pro výkon tohoto práva v článku III-126). V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny² se uplatňuje za podmínek stanovených v uvedených člancích části I a III Ústavy.

¹ Článek II-99 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

³ Článek II-100 Ústavy.

ČLÁNEK 41¹

Právo na řádnou správu

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitosti byly orgány, institucemi a subjekty Unie řešeny nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě.
2. Toto právo zahrnuje především
 - a) právo každého být vyslechnut před přijetím jemu určeného individuálního opatření, které by se jej mohlo nepříznivě dotknout;
 - b) právo každého na přístup ke spisu, který se jej týká, při respektování oprávněných zájmů důvěrnosti a profesního a obchodního tajemství;
 - c) povinnost správních orgánů odůvodňovat svá rozhodnutí.
3. Každý má právo na to, aby mu Unie v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států nahradila škodu způsobenou jejími orgány nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich funkce.
4. Každý se může písemně obracet na orgány Unie v jednom z jazyků Ústavy a musí obdržet odpověď ve stejném jazyce.

¹ Článek II-101 Ústavy.

Vysvětlení

Článek 41¹ je založen na skutečnosti, že Unie je právním společenstvím, jehož znaky byly vymezeny v judikatuře, která mimo jiné zakotvila řádnou správu jako obecnou právní zásadu (viz mimo jiné rozsudek Soudního dvora ze dne 31. března 1992 ve věci C-255/90 P, Burban [1992] Sb. rozh. 1992, I-2253, a rozsudky Soudu prvního stupně ze dne 18. září 1995 ve věci T-167/94 Nölle [1995] Sb. rozh. II-2589, a ze dne 9. července 1999 ve věci T-231/97 New Europe Consulting a další [1999] Sb. rozh. II-2403). Znění tohoto práva uvedené v prvních dvou odstavcích vychází z judikatury (rozsudek Soudního dvora ze dne 15. října 1987 ve věci 222/86 Heylens [1987] Sb. rozh. 4097, 15. odstavec odůvodnění, rozsudek ze dne 18. října 1989 ve věci 374/87 Orkem [1989] Sb. rozh. 3283, rozsudek ze dne 21. listopadu 1991 ve věci C-269/90 TU München [1991] Sb. rozh. I-5469 a rozsudky Soudu prvního stupně ze dne 6. prosince 1994 ve věci T-450/93 Lisrestal [1994] Sb. rozh. II-1177, 18. září 1995 ve věci T-167/94 Nölle [1995] Sb. rozh. II-258), pokud jde o povinnosti podat odůvodnění, z článku 253 Smlouvy o ES, nyní nahrazeném čl. I-38 odst. 2 Ústavy (viz též právní základ pro přijetí právních předpisů v zájmu otevřené, efektivní a nezávislé evropské správy v článku III-398).

Odstavec 3 opakuje právo, které nyní zaručuje článek III-431 Ústavy. Odstavec 4 opakuje právo, které nyní zaručuje čl. I-10 odst. 2 písm. d) a článek III-129 Ústavy. V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny² jsou tato práva vykonávána za podmínek a v rámci, jež jsou vymezeny v části III Ústavy.

Právo na účinnou soudní ochranu, které představuje důležitou součást této otázky, je zaručeno v článku 47 této listiny³.

¹ Článek II-101 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

³ Článek II-107 Ústavy.

ČLÁNEK 42¹

Právo na přístup k dokumentům

Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má právo na přístup k dokumentům orgánů, institucí a subjektů Unie bez ohledu na použitý nosič.

Vysvětlení

Právo zaručené tímto článkem je převzato z článku 255 Smlouvy o ES, na jehož základě bylo později přijato nařízení č. 1049/2001. Evropský konvent rozšířil toto právo na dokumenty orgánů, institucí a subjektů obecně, bez ohledu na jejich podobu (viz čl. I-50 odst. 3 Ústavy). V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny² je právo na přístup k dokumentům vykonáváno za podmínek a v rámci omezení stanovených v čl. I-50 odst. 3 a článku III-399.

ČLÁNEK 43³

Evropský veřejný ochránce práv

Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má právo obracet se na evropského veřejného ochránce práv v případě nesprávného úředního postupu orgánů, institucí nebo subjektů Unie, s výjimkou Soudního dvora Evropské unie při výkonu jeho soudních pravomocí.

¹ Článek II-102 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

³ Článek II-103 Ústavy.

Vysvětlení

Právo zaručené v tomto článku je právem zaručeným články I-10 a III-335 Ústavy. V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny¹ je vykonáváno za podmínek vymezených v uvedených dvou člancích.

ČLÁNEK 44²

Petiční právo

Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má petiční právo k Evropskému parlamentu.

Vysvětlení

Právo zaručené v tomto článku je právem zaručeným články I-10 a III-334 Ústavy. V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny¹ je vykonáváno za podmínek vymezených v uvedených dvou člancích.

ČLÁNEK 45³

Volný pohyb a pobyt

1. Každý občan Unie má právo volně se pohybovat a pobývat na území členských států.

¹ Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

² Článek II-104 Ústavy.

³ Článek II-105 Ústavy.

2. Volný pohyb a pobyt může být v souladu s Ústavou přiznán státním příslušníkům třetích zemí oprávněně pobývajícím na území členského státu.

Vysvětlení

Právo zaručené odstavcem 1 je právem zaručeným čl. I-10 odst. 2 písm. a) Ústavy (viz rovněž právní základ v článku III-125 a rozsudek Soudního dvora ze dne 17. září 2002, C-413/99 Baumbast, [2002] Sb. rozh. 709). V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny¹ je vykonáváno za podmínek a v rámci omezení vymezených v části III Ústavy.

Odstavec 2 odkazuje na pravomoc svěřenou Unii články III-265 až III-267 Ústavy. Z toho vyplývá, že udělení tohoto práva závisí na výkonu této pravomoci orgány.

ČLÁNEK 46²

Diplomatická a konzulární ochrana

Každý občan Unie má na území třetí země, kde členský stát, jehož je státním příslušníkem, nemá své zastoupení, právo na diplomatickou nebo konzulární ochranu kterýmkoli členským státem za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.

¹ Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

² Článek II-106 Ústavy.

Vysvětlení

Právo zaručené v tomto článku je právem zaručeným článkem I-10 Ústavy; viz rovněž právní základ v článku III-127. V souladu s čl. 52 odst. 2 Listiny¹ je vykonáváno za podmínek vymezených v uvedených člancích.

HLAVA VI

SOUDNICTVÍ

ČLÁNEK 47²

Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces

Každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem.

Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován.

Bezplatná právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k tomu, aby jim byl zajištěn skutečný přístup ke spravedlnosti.

¹ Čl. II-112 odst. 2 Ústavy.

² Článek II-107 Ústavy.

Vysvětlení

První pododstavec je založen na článku 13 EÚLP:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

Avšak v právu Unie je ochrana širší, neboť je zaručeno právo na účinnou soudní ochranu. Soudní dvůr zakotvil toto právo ve svém rozsudku ze dne 15. května 1986 jako obecnou zásadu práva Unie (věc 222/84 Johnston [1986] Sb. rozh. 1651; viz rovněž rozsudek ze dne 15. října 1987, věc 222/86 Heylens [1987] Sb. rozh. 4097 a rozsudek ze dne 3. prosince 1992, věc C-97/91 Borelli [1992] Sb. rozh. I-6313). Podle názoru Soudu se uvedená obecná zásada práva Unie vztahuje rovněž na členské státy, když uplatňují právo Unie. Zahrnutím této judikatury do Listiny není sledována změna systému soudního přezkumu stanoveného smlouvami, a zejména pravidel přípustnosti přímých žalob k Soudnímu dvoru Evropské unie. Evropský konvent posoudil systém soudního přezkumu v Unii, včetně pravidel přípustnosti, a potvrdil je s úpravami v některých oblastech, jak odrážejí články III-353 až III-381 Ústavy, a zejména čl. III-365 odst. 4. Článek 47¹ se vztahuje na orgány Unie a členských států, provádějí-li právo Unie, a to pro všechna práva zaručená právem Unie.

¹ Článek II-107 Ústavy.

Druhý pododstavec odpovídá čl. 6 odst. 1 EÚLP, který zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“

V právu Unie není právo na soudní projednání omezena na spory týkající se občanských práv nebo závazků. Je to jeden z důsledků skutečnosti, že Unie je právním společenstvím, jak prohlásil Soudní dvůr ve věci 294/83, „Les Verts“ vs. Evropský parlament (rozsudek ze dne 23. dubna 1986, [1988] Sb. rozh. 1339). Avšak ve všech jiných hlediscích než rozsah se záruky přiznané EÚLP uplatňují v Unii obdobným způsobem.

Pokud jde o třetí pododstavec, je třeba poznamenat, že v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva by měla být poskytnuta právní pomoc v případech, kdy by její neexistence znemožnila zajistit účinnou právní ochranu (rozsudek ESD ze dne 9. 10. 1979, Airey, řada A, svazek 32, 11). U věcí projednávaných před Soudním dvorem Evropské unie rovněž existuje systém právní pomoci.

ČLÁNEK 48¹

Presumpce nevinny a právo na obhajobu

1. Každý obviněný se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.
2. Každému obviněnému je zaručeno respektování práv na obhajobu.

Vysvětlení

Článek 48¹ má totožné znění jako čl. 6 odst. 2 a 3 EÚLP, které znějí:

- „2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.
3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:
 - a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
 - b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;
 - c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;

¹ Článek II-108 Ústavy.

- d) vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
- e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“

V souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny¹ má toto právo stejný smysl a rozsah jako právo zaručené EÚLP.

ČLÁNEK 49²

Zásady zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu. Pokud poté, co již byl trestný čin spáchán, stanoví zákon mírnější trest, uloží se tento mírnější trest.
2. Tento článek nebrání souzení a potrestání za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných zásad uznávaných mezinárodním společenstvím.
3. Výše trestu nesmí být nepřiměřená trestnému činu.

¹ Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

² Článek II-109 Ústavy.

Vysvětlení

Tento článek přebírá tradiční pravidlo, že zákony a tresty nelze uplatňovat zpětně. Bylo doplněno pravidlo retroaktivity mírnějšího trestu, které platí v řadě členských států a které je obsaženo v článku 15 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Článek 7 EÚLP zní takto:

- „1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.
2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.“

V odstavci 2 bylo pouze zrušeno slovo „civilizovanými“; nemění to však smysl tohoto odstavce, který se týká zejména zločinů proti lidskosti. V souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny¹ má zde zaručené právo stejný smysl a rozsah jako právo zaručené EÚLP.

Odstavec 3 přebírá obecnou zásadu přiměřenosti mezi trestnými činy a tresty, která je zakotvena ve společných ústavních tradicích členských států a v judikatuře Soudního dvora Společenství.

¹ Čl. II-112 odst. 3 Ústavy.

ČLÁNEK 50¹

Právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin

Nikdo nesmí být stíhán nebo potrestán v trestním řízení za čin, za který již byl v Unii osvobozen nebo odsouzen konečným trestním rozsudkem podle zákona.

Vysvětlení

Článek 4 protokolu č. 7 k EÚLP zní:

- „1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.
2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.
3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.“

V právu Unie platí pravidlo „non bis in idem“ (z rozsáhlé judikatury viz rozsudek ze dne 5. května 1996, věci 18/65 a 35/65, Gutmann vs. Komise [1966] Sb. rozh. 103 a nedávnou věc, rozhodnutí Soudu prvního stupně ze dne 20. dubna 1999, spojené věci T-305/94 a další, Limburgse Vinyl Maatschappij NV vs. Komise [1999] Sb. rozh. II-931). Je upřesněno, že pravidlo zakazující kumulaci se týká kumulace dvou sankcí stejného druhu, v tomto případě trestů.

¹ Článek II-110 Ústavy.

V souladu s článkem 50¹ platí pravidlo „non bis in idem“ nejen v rámci soudní pravomoci jednoho členského státu, ale též mezi soudními pravomocemi více členských států. To odpovídá *acquis* práva Unie; viz články 54 až 58 Schengenské úmluvy a rozsudek Soudního dvora ze dne 11. února 2003, C-187/01 Gözütok (dosud nezveřejněný), článek 7 Úmluvy o ochraně finančních zájmů Evropských společenství a článek 10 Úmluvy o boji proti korupci. Na velmi omezené výjimky v uvedených úmluvách, které umožňují členským státům odchylku od pravidla „non bis in idem“, se vztahuje horizontální ustanovení v čl. 52 odst. 1 Listiny² o omezeních. Pokud jde o situace uvedené v článku 4 protokolu 7, totiž použití zásady v rámci jednoho členského státu, mají zaručená práva stejný smysl a stejný rozsah jako odpovídající právo v EÚLP.

¹ Článek II-110 Ústavy.

² Čl. II-112 odst. 1 Ústavy.

HLAVA VII

OBECNÁ USTANOVENÍ UPRAVUJÍCÍ VÝKLAD
A POUŽITÍ LISTINYČLÁNEK 51¹

Oblast použití

1. Ustanovení této listiny jsou při dodržení zásady subsidiarity určena orgánům, institucím a subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie. Respektují proto práva, dodržují zásady a podporují jejich uplatňování v souladu se svými pravomocemi, při zachování mezi pravomocí, které jsou Unii svěřeny v dalších částech Ústavy.
2. Tato listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii, ani nemění pravomoc a úkoly stanovené v dalších částech Ústavy.

¹ Článek II-111 Ústavy.

Vysvětlení

Účelem článku 51¹ je určit oblast použití Listiny. Jeho cílem je jasně stanovit, že Listina se v první řadě vztahuje na orgány a instituce Unie, v souladu se zásadou subsidiarity. Toto ustanovení bylo vypracováno v souladu s čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii, podle kterého Unie musí respektovat základní lidská práva, a v souladu s mandátem daným Evropskou radou na zasedání v Kolíně nad Rýnem. Pojem „orgány“ je zakotven v části I Ústavy. Výraz „instituce a subjekty“ je běžně používán v Ústavě jako odkaz na všechny subjekty zřízené Ústavou nebo sekundárními právními předpisy (viz například článek I-50 nebo I-51 Ústavy).

Pokud jde o členské státy, z judikatury Soudního dvora jednoznačně vyplývá, že požadavek respektovat základní práva definovaná v rámci Unie je pro ně závazný, pouze jedná-li v oblasti působnosti práva Unie (rozsudek ze dne 13. července 1989, věc 5/88 Wachauf [1989] Sb. rozh. 2609; rozsudek ze dne 18. června 1991, ERT [1991] Sb. rozh. I-2925); rozsudek ze dne 18. prosince 1997 (C-309/96 Annibaldi [1997] Sb. rozh. I-7493). Soudní dvůr potvrdil tuto judikaturu takto: „Dále je třeba mít na paměti, že požadavky vyplývající z ochrany základních práv právního pořádku Společenství jsou rovněž závazné pro členské státy, provádějí-li předpisy Společenství...“ (rozsudek ze dne 13. dubna 2000, věc C-292/97, [2000] Sb. rozh. 2737, 37. odstavec odůvodnění). Toto pravidlo, zakotvené v této listině, se samozřejmě vztahuje na ústřední orgány i na regionální nebo místní orgány a na veřejné subjekty, provádějí-li právo Unie.

¹ Článek II-111 Ústavy.

Odstavec 2 ve spojení s druhou větou odstavce 1 potvrzuje, že Listina nemůže mít rozšiřující účinek na pravomoci a úkoly, které ostatní části Ústavy svěřují Unii. Jsou zde výslovně uvedeny logické důsledky zásady subsidiarity a skutečnosti, že Unie má pouze ty pravomoci, které jí byly svěřeny. Základní práva zaručená v Unii nemají jiný účinek než v rámci pravomocí stanovených částmi I a III Ústavy. Z toho vyplývá, že povinnost podle druhé věty odstavce 1, která ukládá orgánům Unie prosazovat zásady stanovené v Listině, může existovat pouze v mezích těchto pravomocí.

Odstavec 2 rovněž potvrzuje, že Listina nesmí rozšiřovat oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie stanovených jinými částmi Ústavy. Soudní dvůr již stanovil toto pravidlo v případě základních práv uznávaných jako součást práva Unie (rozsudek ze dne 17. února 1998, C-249/96 Grant, 1998 Sb. rozh. I-621, 45. odstavec odůvodnění). Podle tohoto pravidla je zjevné, že začlenění Listiny do Ústavy nelze vykládat jako rozšíření rozsahu činností členských států považovaných za „provádění práva Unie“ (ve smyslu odstavce 1 a judikatury uvedené výše).

ČLÁNEK 52¹

Rozsah a výklad práv a zásad

1. Každé omezení výkonu práv a svobod uznaných touto listinou musí být stanoveno zákonem a respektovat podstatu těchto práv a svobod. Při dodržení zásady proporcionality mohou být omezení zavedena pouze tehdy, pokud jsou nezbytná a pokud skutečně odpovídají cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého.

¹ Článek II-112 Ústavy.

2. Práva uznaná touto listinou, jež jsou podrobněji upravena v dalších částech Ústavy, jsou vykonávána za podmínek a v mezích v nich stanovených.
3. Pokud tato listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá uvedená úmluva. Toto ustanovení nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu.
4. Pokud tato listina uznává základní práva, která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, musí být tato práva vykládána v souladu s těmito tradicemi.
5. Ustanovení této listiny, která obsahují zásady, mohou být prováděna akty přijímanými orgány, institucemi a subjekty Unie a akty členských států, provádějí-li právo Unie, při výkonu jejich pravomocí. Před soudem se jich lze dovolávat pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti těchto aktů.
6. K vnitrostátním právním předpisům a zvyklostem musí být plně přihlíženo tak, jak je stanoveno v této listině.
7. Soudy Unie a členských států náležitě přihlížejí k vysvětlením vypracovaným jako pomůcka pro výklad Listiny základních práv.

Vysvětlení

Účelem článku 52¹ je stanovit rozsah práv a zásad obsažených v Listině a stanovit pravidla pro jejich výklad. Odstavec 1 se zabývá omezením práv. Znění je založeno na judikatuře Soudního dvora: „... v judikatuře je jasně stanoveno, že na výkon základních práv je možné uvalit omezení, mimo jiné v rámci společné organizace trhu, pokud tato omezení skutečně odpovídají cílům obecného zájmu sledovaným Společenstvím a nepředstavují vzhledem ke sledovanému cíli nepřiměřené a neopodstatněné omezování ohrožující samu podstatu těchto práv“ (rozsudek ze dne 13. dubna 2000, věc C-292/97, 45. odstavec odůvodnění). Odkaz na obecné zájmy uznávané Uníí zahrnuje jak cíle uvedené v článku I-2 Ústavy, tak další zájmy chráněné zvláštními ustanoveními Ústavy, jako čl. I-5 odst. 1, čl. III-133 odst. 3 a články III-154 a III-436.

Odstavec 2 odkazuje na práva, která již byla výslovně zaručena Smlouvou o založení Evropského společenství a uznána Listinou a která jsou nyní obsahem jiných částí Ústavy (zejména práva vyplývající z občanství Unie). Stanoví, že taková práva nadále podléhají podmínkám a omezením platným pro právo Unie, na kterém jsou založeny a které je nyní součástí částí I a III Ústavy. Tato Listina nemění systém práv svěřených Smlouvou o ES a nyní přejetých částí I a III Ústavy.

¹ Článek II-112 Ústavy.

Odstavec 3 má zajistit nezbytný soulad mezi Listinou a EÚLP stanovením pravidla, že pokud práva zaručená Listinou odpovídají právům zaručeným EÚLP, je jejich smysl a rozsah včetně povolených omezení stejný jako stanoví EÚLP. To zejména znamená, že zákonodárce při stanovování omezení těchto práv musí splňovat stejné normy, které jsou stanoveny v ustanoveních o omezeních EÚLP a které se tak činí použitelnými na práva zahrnutá tímto odstavcem, aniž by narušily autonomii práva Unie a Soudního dvora Evropské unie.

Odkaz na EÚLP zahrnuje jak úmluvu, tak její protokoly. Smysl a rozsah zaručených práv jsou určeny nejen zněním těchto aktů, ale též judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie. Poslední věta odstavce umožňuje Unii zaručit širší ochranu. Úroveň ochrany poskytovaná Listinou nesmí být v žádném případě nižší než úroveň zaručená EÚLP.

Listina neovlivňuje možnost členských států využít článku 15 EÚLP, který v případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence umožňuje odchylky od práv zaručených EÚLP v oblasti národní obrany v případě války a zachování práva a pořádku, v souladu s jejich povinnostmi stanovenými v čl. I-5 odst. 1 a člancích III-131 a III-262 Ústavy.

Seznam práv, která mohou být považována za odpovídající právům v EÚLP ve smyslu tohoto odstavce, aniž je dotčen budoucí vývoj práva, právních předpisů a smluv, je uveden níže.

Nezahrnuje práva doplňující práva v EÚLP.

1. Články Listiny, jejichž smysl i rozsah je stejný jako u odpovídajících článků EÚLP:

- článek 2¹ odpovídá článku 2 EÚLP;
- článek 4² odpovídá článku 3 EÚLP;
- článek 5³ odst. 1 a 2 odpovídá článku 4 EÚLP;
- článek 6⁴ odpovídá článku 5 EÚLP;
- článek 7⁵ odpovídá článku 8 EÚLP;
- článek 10⁶ odst. 1 odpovídá článku 9 EÚLP;
- článek 11⁷ odpovídá článku 10 EÚLP, aniž jsou dotčena jakákoliv omezení, která může Unie uvalit na právo členských států zavést povolení uvedená ve třetí větě čl. 10 odst. 1 EÚLP;
- článek 17⁸ odpovídá článku 1 protokolu k EÚLP;

¹ Článek II-62 Ústavy.

² Článek II-64 Ústavy.

³ Článek II-65 Ústavy.

⁴ Článek II-66 Ústavy.

⁵ Článek II-67 Ústavy.

⁶ Článek II-70 Ústavy.

⁷ Článek II-71 Ústavy.

⁸ Článek II-77 Ústavy.

- článek 19¹ odst. 1 odpovídá článku 4 protokolu č. 4;
- článek 19¹ odst. 2 odpovídá článku 3 EÚLP, jak je vykládán Evropským soudem pro lidská práva;
- článek 48² odpovídá čl. 6 odst. 2 a 3 EÚLP;
- článek 49³ odst. 1 (s výjimkou poslední věty) a 2 odpovídají článku 7 EÚLP.

2. Články, které mají stejný smysl jako odpovídající články EÚLP, ale které mají širší rozsah:

- článek 9⁴ zahrnuje stejnou oblast jako článek 12 EÚLP, ale jeho rozsah může být rozšířen na jiné formy sňatku, jsou-li vnitrostátními právními předpisy zavedeny;
- článek 12⁵ odst. 1 odpovídá článku 11 EÚLP, ale jeho rozsah je rozšířen na úroveň Evropské unie;

1 Článek II-79 Ústavy.
2 Článek II-108 Ústavy.
3 Článek II-109 Ústavy.
4 Článek II-69 Ústavy.
5 Článek II-72 Ústavy.

- článek 14¹ odst. 1 odpovídá článku 2 protokolu k EÚLP, ale jeho rozsah je rozšířen, aby zahrnoval přístup k odbornému a dalšímu vzdělání;
- článek 14¹ odst. 3 odpovídá článku 2 protokolu k EÚLP, pokud jde o práva rodičů;
- článek 47² odst. 2 a 3 odpovídá čl. 6 odst. 1 EÚLP, ale omezení na určení občanských práv a závazků nebo trestního obvinění neplatí pro právo Unie a jeho uplatňování;
- článek 50³ odpovídá článku 4 protokolu č. 7 k EÚLP, ale jeho rozsah je rozšířen na úroveň Evropské unie mezi soudy členských států;
- konečně, občané Evropské unie nesmějí být v oblasti působnosti práva Evropské unie považováni za cizince z důvodu zákazu jakékoliv diskriminace na základě státní příslušnosti. Omezení podle článku 16 EÚLP, pokud jde o práva cizinců, se na ně tedy v této souvislosti nevztahují.

¹ Článek II-74 Ústavy.

² Článek II-107 Ústavy.

³ Článek II-110 Ústavy.

Pravidlo výkladu obsažené v odstavci 4 je založeno na znění čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii (viz nyní znění čl. I-9 odst. 3 Ústavy) a bere řádně v úvahu přístup ke společným ústavním tradicím, který zvolil Soudní dvůr (například rozsudek ze dne 13. prosince 1979, věc 44/79 Hauer [1979] Sb. rozh. 3727; rozsudek ze dne 18. května 1982, věc 155/79, AM&S, [1982] Sb. rozh. 1575). Podle tohoto pravidla, spíše než zvolením postupu „nejnižšího společného jmenovatele“, by se měla dotčená práva Listiny vykládat způsobem, který nabízí vysoký standard ochrany, dostatečný pro právo Unie a v souladu se společnými ústavními tradicemi.

Odstavec 5 vyjasňuje rozdíl mezi „právy“ a „zásadami“ stanovenými v Listině. Podle tohoto rozlišení musí být subjektivní práva respektována, zatímco zásady musí být dodržovány (odstavec 1 článku 51¹). Zásady mohou být prováděny prostřednictvím legislativních nebo výkonných aktů (přijatých Unií v souladu s jejími pravomocemi a členskými státy, pouze provádějí-li právo Unie); v souladu s tím získávají zvláštní význam pro soudy, pouze když jsou takové akty vykládány nebo přezkoumávány. Na jejich základě však nelze podávat přímé žaloby požadující činnost orgánů Unie nebo orgánů členských států, což odpovídá jak judikatuře Soudního dvora (viz zejména judikatura o „zásadě předběžné opatrnosti“ v čl. 174 odst. 2 Smlouvy o ES (nahrazeném článkem III-233 Ústavy): rozsudek Soudu prvního stupně ze dne 11. září 2002, T-13/99, Pfizer vs. Rada, s mnoha odkazy na dřívější judikaturu; a řada rozsudků o článku 33 (dříve 39) o zásadách zemědělského práva, například rozsudek Soudního dvora C-265/85, Van den Berg, 1987 Sb. rozh. 1155: přezkum zásady stabilizace trhu a oprávněných očekávání), tak přístupu ústavních systémů členských států k „zásadám“, zejména v oblasti sociálního práva. Příklady zásad uznaných Listinou obsahují například články 25, 26 a 37². V některých případech může článek Listiny obsahovat prvky práva i zásady, například články 23, 33, a 34³.

¹ Článek II-111 Ústavy.

² Články II-85, II-86 a II-97 Ústavy.

³ Článek II-83, II-93 a II-94 Ústavy.

Odstavec 6 odkazuje na různé články Listiny, které v duchu subsidiarity odkazují na vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti.

ČLÁNEK 53¹

Úroveň ochrany

Žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo narušení lidských práv a základních svobod, které v oblasti své působnosti uznávají právo Unie, mezinárodní právo a mezinárodní smlouvy, jejichž stranou je Unie nebo všechny členské státy, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a ústavy členských států.

Vysvětlení

Cílem tohoto ustanovení je zachovat úroveň ochrany, kterou nyní poskytují ve své oblasti působnosti právo Unie, vnitrostátní a mezinárodní právo. Kvůli jejímu významu se uvádí odkaz na EÚLP.

¹ Článek II-113 Ústavy.

ČLÁNEK 54¹

Zákaz zneužití práv

Žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno tak, jako by dávalo jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopustit se činu zaměřeného na zmaření kteréhokoli z práv a svobod uznaných v této listině, nebo na jejich omezení ve větším rozsahu, než tato listina stanoví.

Vysvětlení

Tento článek odpovídá článku 17 EÚLP:

„Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoliv právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.“

¹ Článek II-114 Ústavy.

13. Prohlášení k článku III-116

Konference se dohodla, že v rámci celkového úsilí Unie odstranit nerovnosti mezi ženami a muži bude Unie usilovat ve svých různých politikách o boj proti veškerým formám domácího násilí. Členské státy by měly přijmout veškerá nezbytná opatření pro předcházení těmto trestným činům a jejich trestání, jakož i pro podporu a ochranu obětí.

14. Prohlášení k článkům III-136 a III-267

Konference má za to, že pokud by se návrh evropského zákona nebo rámcového zákona založený na čl. III-267 odst. 2 dotkl základních aspektů systému sociálního zabezpečení členského státu, včetně oblasti působnosti, nákladů nebo finanční struktury, nebo by se dotkl finanční rovnováhy tohoto systému, jak je stanoveno v čl. III-136 odst. 2, budou zájmy daného členského státu plně zohledněny.

15. Prohlášení k článkům III-160 a III-322

Konference připomíná, že dodržování základních práv a svobod vyžaduje zejména věnování dostatečné pozornosti ochraně a dodržování práva dotčených fyzických osob nebo subjektů na řádné soudní řízení. Za tímto účelem a s cílem zajistit přísnou soudní kontrolu evropských rozhodnutí, jež podřizují fyzické osoby nebo subjekty omezujícím opatřením, musí být tato rozhodnutí založena na jasných a jednoznačných kritériích. Tato kritéria by měla být přizpůsobena charakteristickým vlastnostem každého omezujícího opatření.

16. Prohlášení k čl. III-167 odst. 2 písm. c)

Konference bere na vědomí, že čl. III-167 odst. 2 písm. c) se vykládá v souladu se stávající judikaturou Soudního dvora Evropských společností a Soudu prvního stupně o použitelnosti ustanovení na podporu poskytovanou určitým oblastem Spolkové republiky Německo postiženým bývalým rozdělením Německa.

17. Prohlášení k článku III-184

Pokud jde o článek III-184, konference potvrzuje, že zvyšování růstového potenciálu a zajištění zdravého rozpočtového stavu jsou dva pilíře hospodářské a rozpočtové politiky Unie a členských států. Pakt stability a růstu je významným nástrojem pro dosažení těchto cílů.

Konference znovu potvrzuje svou oddanost ustanovením týkajícím se Paktu stability a růstu, která tvoří rámec pro koordinaci rozpočtových politik členských států.

Konference potvrzuje, že systém založený na pravidlech je nejlepší zárukou dodržování závazků a rovného zacházení se všemi členskými státy.

V tomto rámci konference rovněž znovu potvrzuje svou oddanost cílům Lisabonské strategie: vytváření pracovních míst, strukturálním reformám a sociální soudržnosti.

Cílem Unie je dosažení vyrovnaného hospodářského růstu a cenové stability. Proto je třeba, aby hospodářské a rozpočtové politiky stanovily správné priority v oblasti hospodářských reforem, inovace, konkurenceschopnosti a posílení soukromých investic a spotřeby v obdobích slabého hospodářského růstu. To by se mělo odrážet ve směřování rozpočtových rozhodnutí na vnitrostátní úrovni a na úrovni Unie, zejména prostřednictvím restrukturalizace příjmů a výdajů veřejných rozpočtů, za současného dodržování rozpočtové kázně v souladu s Ústavou a Paktem stability a růstu.

Rozpočtové a hospodářské výzvy, kterým členské státy čelí, podtrhují význam zdravé rozpočtové politiky v celém hospodářském cyklu.

Konference se dohodla, že by členské státy měly aktivně vyžít období hospodářského oživení za účelem konsolidace veřejných financí a zlepšení rozpočtového stavu. Cílem je postupně docílit rozpočtového přebytku v časech konjunktury, který vytvoří nezbytnou rezervu pro období hospodářského poklesu, a přispět tak k dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí.

Členské státy očekávají případné návrhy Komise a další příspěvky členských států určené k posílení a vyjasnění provádění Paktu stability a růstu. Členské státy přijmou veškerá nezbytná opatření k posílení růstového potenciálu svých ekonomik. Tento cíl by mohla podpořit lepší koordinace hospodářských politik. Toto prohlášení nepředjímá budoucí rozhovory o Paktu stability a růstu.

18. Prohlášení k článku III-213

Konference potvrzuje, že politiky popsané v článku III–213 spadají výhradně do pravomoci členských států. Podpůrná a koordinační opatření uskutečňovaná na úrovni Unie v souladu s ustanoveními tohoto článku jsou doplňkové povahy. Slouží k posílení spolupráce mezi členskými státy a nikoliv k harmonizaci vnitrostátních systémů. Záruky a zvyklosti existující v každém členském státě týkající se odpovědnosti sociálních partnerů nejsou dotčeny.

Tímto prohlášením nejsou dotčena ustanovení Ústavy, která svěřují pravomoc Unii, včetně oblasti sociálních věcí.

19. Prohlášení k článku III-220

Konference má za to, že odkaz na ostrovní regiony uvedený v čl. III-220 může zahrnovat ostrovní státy jako celek, s výhradou splnění nezbytných kritérií.

20. Prohlášení k článku III-243

Konference bere na vědomí, že ustanovení článku III-141 se použijí v souladu se současnou praxí. Slova „opatření (...) nutná k vyrovnání hospodářských nevýhod, jež byly hospodářství určitých oblastí Spolkové republiky způsobeny rozdělením Německa“ se vykládají v souladu se stávající judikaturou Soudního dvora Evropských společenství a Soudu prvního stupně.

21. Prohlášení k článku III-248

Konference souhlasí, že činnost Unie v oblasti výzkumu a technologického rozvoje bude věnovat řádnou pozornost základním směrům a politikám výzkumu členských států.

22. Prohlášení k článku III-256

Konference se domnívá, že článek III-256 se nedotýká práva členských států přijímat nezbytná ustanovení k zajištění jejich dodávek energie za podmínek uvedených v článku III-131.

23. Prohlášení k čl. III-273 odst. 1 druhému pododstavci

Konference má za to, že evropský zákon podle čl. III-273 odst. 1 druhého pododstavce by měl zohlednit vnitrostátní předpisy a postupy týkající se zahájení trestního stíhání.

24. Prohlášení k článku III-296

Konference prohlašuje, že jakmile bude podepsána Smlouva o Ústavě pro Evropu, generální tajemník Rady, vysoký představitel pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, Komise a členské státy by měli začít přípravné práce týkající se evropského útvaru pro vnější činnost.

25. Prohlášení k článku III-325 o sjednávání a uzavírání
mezinárodních dohod členskými státy týkajících se
prostoru svobody, bezpečnosti a práva

Konference potvrzuje, že členské státy mohou sjednávat a uzavírat dohody s třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi v oblastech zahrnutých částí III hlavou III kapitolou IV oddíly 3, 4 a 5, pokud jsou tyto dohody v souladu s právem Unie.

26. Prohlášení k čl. III-402 odst. 4

Čl. III-402 odst. 4 stanoví, že nebyl-li do uplynutí předcházejícího finančního rámce přijat evropský zákon Rady, který stanoví nový finanční rámec, prodlouží se horní hranice a další ustanovení odpovídající poslednímu roku předcházejícího rámce až do přijetí tohoto zákona.

Konference prohlašuje, že pokud do konce roku 2006 nebude přijat žádný evropský zákon Rady, který stanoví nový finanční rámec, bude v případě, kdy smlouva o přistoupení ze dne 16. dubna 2003 stanoví období postupného zavádění pro přidělování prostředků novým členským státům, jež skončí v roce 2006, přidělování finančních prostředků od roku 2007 vypracováno na základě uplatnění stejných kritérií na všechny členské státy.

27. Prohlášení k článku III-419

Konference prohlašuje, že členské státy mohou ve své žádosti o navázání posílené spolupráce uvést, zda již v této fázi zamýšlejí uplatnit článek III-422 o rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou nebo použití řádného legislativního postupu.

28. Prohlášení k čl. IV-440 odst. 7

Vysoké smluvní strany souhlasí s tím, že Evropská rada při provádění čl. IV-440 odst. 7 přijme evropské rozhodnutí, jež povede ke změně postavení Mayotte ve vztahu k Unii tak, že se toto území stane nejbližším regionem ve smyslu čl. IV-440 odst. 2 a článku III-424, jakmile francouzské orgány Evropské radě a Komisi oznámí, že to probíhající vývoj vnitřního postavení ostrova umožňuje.

29. Prohlášení k článku k čl. IV-448 odst. 2

Konference má za to, že možnost překladů Smlouvy o Ústavě pro Evropu do jazyků uvedených v čl. IV-448 odst. 2 přispívá k naplnění cíle Unie respektovat svou bohatou kulturní a jazykovou různorodost podle čl. I-3 odst. 3 čtvrtého pododstavce. V této souvislosti konference potvrzuje oddanost Unie evropské kulturní různorodosti a zvláštní pozornost, kterou bude nadále věnovat uvedeným a jiným jazykům.

Konference doporučuje, aby členské státy, které si přejí využít možnosti uvedené v čl. IV-448 odst. 2 oznámily Radě do šesti měsíců ode dne podpisu smlouvy jazyk nebo jazyky, do nichž má být tato smlouva přeložena.

30. Prohlášení o ratifikaci Smlouvy o Ústavě pro Evropu

Konference konstatuje, že pokud po dvou letech od podpisu Smlouvy o Ústavě pro Evropu tuto smlouvu ratifikovaly čtyři pětiny členských států a jeden nebo více členských států se při její ratifikaci setkalo s obtížemi, bude se touto otázkou zabývat Evropská rada.

B. PROHLÁŠENÍ O PROTOKOLECH PŘIPOJENÝCH K ÚSTAVĚ

Prohlášení k Protokolu

o smlouvách a aktech o přistoupení Dánského království,
Irsko a Spojeného království Velké Británie a Severního Irsko,
Řecké republiky, Španělského království a Portugalské
republiky a Rakouské republiky, Finské republiky
a Švédského království

31. Prohlášení o Alandách

Konference uznává, že režim, jež se vztahuje na Alandy podle čl. IV-440 odst. 5, je založen na zohlednění zvláštního postavení těchto ostrovů podle mezinárodního práva.

Za tímto účelem Konference zdůrazňuje, že do hlavy V oddílu 5 Protokolu o smlouvách a aktech o přistoupení Dánského království, Irsko a Spojeného království Velké Británie a Severního Irsko, Řecké republiky, Španělského království a Portugalské republiky a Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království byla začleněna příslušná zvláštní ustanovení.

32. Prohlášení o Saamech

S ohledem na články 60 a 61 Protokolu o smlouvách a aktech o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Řecké republiky, Španělského království a Portugalské republiky a Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království, konference uznává povinnosti a závazky Švédska a Finska vůči Saamům, vyplývající z vnitrostátních a mezinárodních právních předpisů.

Konference zdůrazňuje, že Švédsko a Finsko se zavázaly chránit a rozvíjet prostředky obživy, jazyk, kulturu a způsob života Saamů a bere v úvahu, že tradiční kultura a způsob života Saamů jsou závislé na základních hospodářských činnostech, jako je chov sobů v oblastech tradičně osídlených Saamy.

Za tímto účelem Konference zdůrazňuje, že do hlavy V oddílu 6 Protokolu o smlouvách a aktech o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Řecké republiky, Španělského království a Portugalské republiky a Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království byla začleněna příslušná zvláštní ustanovení.

Prohlášení k Protokolu
o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky,
Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky,
Litevské republiky, Maďarské republiky,
Republiky Malta, Polské republiky, Slovinské republiky
a Slovenské republiky

33. Prohlášení o výsostných oblastech
Spojeného království Velké Británie
a Severního Irska na Kypru

KONFERENCE,

připomínajíc, že společné prohlášení o výsostných oblastech Spojeného království Velké Británie a Severního Irska na Kypru přiložené k závěrečnému aktu smlouvy o přistoupení Spojeného království k Evropským společenstvím stanovilo, že právní úprava, kterou se budou řídit vztahy mezi Evropským hospodářským společenstvím a výsostnými oblastmi, bude stanovena v rámci případné dohody mezi Společenstvím a Kyperskou republikou,

berouc v úvahu ustanovení Smlouvy o založení Kyperské republiky (dále jen „zakládající smlouva“) a související výměny nót ze dne 16. srpna 1960 týkající se výsostných území,

přihlížejíc k výměně nót mezi vládou Spojeného království a vládou Kyperské republiky týkající se správy výsoštných oblastí ze dne 16. srpna 1960 a připojeného prohlášení vlády Spojeného království, že jedním z hlavních cílů, jichž je třeba dosáhnout, je ochrana zájmů osob s bydlištěm nebo pracujících ve výsoštných oblastech, a domnívající se v této souvislosti, že uvedené osoby by měly v co nejširší míře podléhat stejnému zacházení jako osoby s bydlištěm nebo pracující v Kyperské republice,

přihlížejíc dále k ustanovením zakládající smlouvy týkajícím se celní úpravy mezi výsoštnými oblastmi a Kyperskou republikou, a zejména k příloze F uvedené smlouvy,

přihlížejíc rovněž k závazku Spojeného království nevytvářet celní stanoviště ani jiné hraniční překážky mezi výsoštnými oblastmi a Kyperskou republikou a k ujednáním učiněným podle zakládající smlouvy, podle nichž orgány Kyperské republiky spravují široký sortiment veřejných služeb ve výsoštných oblastech, včetně oblastí zemědělství, celnictví a daní,

potvrzujíc, že přistoupení Kyperské republiky k Unii se nedotkne práv a povinností stran zakládající smlouvy,

uznávajíc proto potřebu uplatňovat některá ustanovení Ústavy a aktů Unie na výsoštné oblasti a přijmout zvláštní opatření pro provádění těchto ustanovení ve výsoštných oblastech,

zdůrazňuje, že za tímto účelem byla do části druhé hlavy III Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Maltské republiky, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky začleněna zvláštní ustanovení.

34. Prohlášení Komise o výsostných oblastech
Spojeného království Velké Británie
a Severního Irska na Kypru

Komise potvrzuje svůj výklad, že právní předpisy Unie vztahující se na výsostné oblasti podle části druhé hlavy III Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky zahrnují

- a) nařízení Rady (ES) č. 3448/93 ze dne 6. prosince 1993 o právní úpravě obchodování s některým zbožím vzniklým zpracováním zemědělských produktů,
- b) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 ze dne 21. června 1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech, v rozsahu vyžadovaném nařízením Rady (ES) č. 1257/1999 ze dne 17. května 1999 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOZF) pro účely financování opatření na rozvoj venkova ve výsostných oblastech v rámci záruční sekce EZOZF.

35. Prohlášení o Jaderné elektrárně Ignalina v Litvě

KONFERENCE,

prohlašujíc ochotu Unie pokračovat v poskytování přiměřené dodatečné pomoci na úsilí Litvy při vyřazování jaderných zařízení z provozu rovněž po přistoupení Litvy k Unii v období do roku 2006 a poté a berouc v úvahu, že se Litva, vědoma si tohoto výrazu solidarity Unie, zavázala uzavřít blok 1 Jaderné elektrárny Ignalina před rokem 2005 a blok 2 do roku 2009,

uznávajíc, že vyřazení z provozu Jaderné elektrárny Ignalina se dvěma reaktory typu RBMK o výkonu 1500 MW zděděné po bývalém Sovětském svazu nemá obdoby a představuje pro Litvu výjimečnou finanční zátěž, neúměrnou velikosti a hospodářské síle země, a že toto vyřazování z provozu bude pokračovat i po skončení stávajícího finančního výhledu vymezeného v interinstitucionální dohodě ze dne 6. května 1999,

berouc v úvahu, že je třeba přijmout prováděcí předpisy pro dodatečnou pomoc Unie a na řešení důsledků uzavření a vyřazování z provozu Jaderné elektrárny Ignalina,

berouc v úvahu, že Litva bude věnovat řádnou pozornost potřebám regionů nejvíce postižených uzavřením Jaderné elektrárny Ignalina při jejím využívání pomoci Unie,

prohlašujíc, že určitá opatření, která budou podporována prostřednictvím veřejné podpory, se považují za slučitelná s vnitřním trhem, jako jsou vyřazení Jaderné elektrárny Ignalina z provozu, zlepšování životního prostředí v souladu s *acquis* a modernizace kapacity konvenční výroby elektřiny nezbytné k nahrazení dvou reaktorů Jaderné elektrárny Ignalina po jejich uzavření,

zdůrazňuje, že za tímto účelem byla do části druhé hlavy IV Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Maltské republiky, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky začleněna zvláštní ustanovení.

36. Prohlášení o pozemním průjezdu osob mezi
Kaliningradskou oblastí a ostatními
částmi Ruské federace

KONFERENCE,

berouc v úvahu zvláštní situaci Kaliningradské oblasti Ruské federace v souvislosti s rozšířením Unie,

uznávajíc povinnosti a závazky Litvy ve vztahu k *acquis* vytvářejícímu prostor svobody, bezpečnosti a práva,

poznávající zejména, že Litva bude nejpozději od přistoupení plně uplatňovat a provádět *acquis* Unie týkající se seznamu zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při přechodu vnějších hranic vízum, a zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni, jakož i *acquis* Unie týkající se jednotného vzoru víza,

uznávající, že pozemní průjezd osob mezi Kaliningradskou oblastí a ostatními částmi Ruské federace přes území Unie je věcí Unie jako celku a měl by být jako takový řešen a nesmí ústit v žádné nepříznivé důsledky pro Litvu,

berouc v úvahu, že Rada má přijmout rozhodnutí o odstranění kontrol na vnitřních hranicích, poté co ověří, že byly splněny nezbytné podmínky stanovené k tomuto účelu,

rozhodnuta být Litvě nápomocna, aby co nejdříve splnila podmínky pro plnou účast v schengenském prostoru bez vnitřních hranic,

zdůrazňuje, že za tímto účelem byla do části druhé hlavy V Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Maltské republiky, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky začleněna zvláštní ustanovení.

37. Prohlášení o blocích 1 a 2
Jaderné elektrárny Bohunice V1
na Slovensku

KONFERENCE,

přihlížejíc k závazku Slovenska uzavřít blok 1 Jaderné elektrárny V1 do konce roku 2006 a blok 2 do konce roku 2008 a vyhláshující ochotu Unie pokračovat v poskytování finanční podpory do roku 2006 jako pokračování předvstupní podpory plánované podle programu Phare na podporu úsilí Slovenska o vyřazení uvedených bloků z provozu,

berouc v úvahu, že je třeba přijmout prováděcí předpisy týkající se pokračující pomoci Unie,

zdůrazňuje, že za tímto účelem byla do části druhé hlavy IX Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Maltské republiky, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky začleněna zvláštní ustanovení.

38. Prohlášení o Kypru

KONFERENCE,

potvrzujíc svůj závazek celkového vyřešení kyperské otázky v souladu s rezolucemi Rady bezpečnosti Organizace spojených národů a pevnou podporu úsilí generálního tajemníka Organizace spojených národů směřujícího k tomuto účelu,

berouc na vědomí, že takového celkového řešení kyperské otázky dosud nebylo dosaženo,

berouc na vědomí, že je proto nezbytné stanovit pozastavení uplatňování *acquis* na těch územích Kyperské republiky, nad nimiž vláda Kyperské republiky nevykonává skutečnou kontrolu,

berouc na vědomí, že v případě vyřešení kyperské otázky bude toto pozastavení zrušeno,

berouc na vědomí, že Evropská unie je připravena přizpůsobit podmínky takového řešení v souladu se zásadami, na nichž je Unie založena,

berouc na vědomí, že je nezbytné stanovit podmínky, za kterých se příslušná ustanovení právních předpisů Unie uplatňují v linii mezi uvedenými územími a územími, na kterých vláda kyperské republiky vykonává skutečnou kontrolu, a Východními výsostnými oblastmi Spojeného království Velké Británie a Severního Irska,

přejíc si, aby přistoupení Kypru k Evropské unii přineslo prospěch všem kyperským občanům a přispělo k občanskému míru a smíření,

berouc proto na vědomí, že nic v části druhé hlavě X Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Maltské republiky, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky nebrání přijetí opatření směřujícím k tomuto cíli,

berouc na vědomí, že tato opatření se nedotknou uplatňování *acquis* za podmínek stanovených v uvedeném protokolu v žádné jiné části Kyperské republiky,

zdůrazňuje, že za tímto účelem byla do části druhé hlavy X Protokolu o smlouvě a aktu o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Maltské republiky, Polské republiky, Slovinské republiky a Slovenské republiky začleněna zvláštní ustanovení.

39. Prohlášení k Protokolu o postavení Dánska

Konference bere na vědomí, že Dánsko s ohledem na právní akty, které přijme Rada buď sama, nebo společně s Evropským parlamentem, a které obsahují jak ustanovení použitelná na Dánsko, tak i ustanovení, jež na Dánsko použitelná nejsou, protože se na jejich právní základ vztahuje část I Protokolu o postavení Dánska, prohlašuje, že nevyužije svého hlasovacího práva k tomu, aby zabránilo přijetí ustanovení, která na Dánsko nejsou použitelná.

Dále konference bere na vědomí, že na základě Prohlášení konference k článkům I-43 a III-329 Dánsko prohlašuje, že dánská účast na činnostech nebo právních aktech podle článků I-43 a III- 329 se uskuteční v souladu s částí I a částí II Protokolu o postavení Dánska.

40. Prohlášení k Protokolu o přechodných ustanoveních týkajících se orgánů a institucí Unie

Společný postoj, který zaujmou členské státy na konferencích o přistoupení Rumunska nebo Bulharska k Unii, pokud se jedná o rozdělení míst v Evropském parlamentu a přidělování váhy hlasům v Evropské radě a v Radě, bude následující.

1. Pokud se přistoupení Rumunska nebo Bulharska k Unii uskuteční před vstupem rozhodnutí Evropské rady podle čl. I-20 odst. 2 v platnost, bude rozdělení míst v Evropském parlamentu ve volebním období 2004 – 2009 odpovídat následující tabulce pro Unii s 27 členskými státy.

ČLENSKÉ STÁTY	MÍSTA V EP
Německo	99
Spojené království	78
Francie	78
Itálie	78
Španělsko	54
Polsko	54
Rumunsko	35
Nizozemsko	27
Řecko	24
Česká republika	24
Belgie	24
Maďarsko	24
Portugalsko	24
Švédsko	19
Bulharsko	18
Rakousko	18
Slovensko	14
Dánsko	14
Finsko	14
Irsko	13
Litva	13
Lotyšsko	9
Slovinsko	7
Estonsko	6
Kypr	6
Lucembursko	6
Malta	5
Celkem	785

Smlouva o přistoupení k Unii proto odchylně od čl. I-20 odst. 2 Ústavy stanoví, že počet členů Evropského parlamentu může po zbytek volebního období 2004 až 2009 dočasně překročit 750.

2. V čl. 2 odst. 2 Protokolu o přechodných ustanoveních týkajících se orgánů a institucí Unie se stanoví váha hlasů v Evropské radě a v Radě pro Rumunsko na 14 a pro Bulharsko na 10.
3. Při každém přistoupení se práh uvedený v Protokolu o přechodných ustanoveních týkajících se orgánů a institucí Unie vypočte v souladu s čl. 2 odst. 3 uvedeného protokolu.

41. Prohlášení o Itálii

Konference bere na vědomí, že Protokol o Itálii připojený v roce 1957 ke Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství, pozměněný při přijetí Smlouvy o Evropské unii, uváděl toto:

„VYSOKÉ SMLUVNÍ STRANY,

PŘEJÍCE SI vyřešit některé zvláštní otázky týkající se Itálie,

SE DOHODLY na následujících ustanoveních, která se připojují k této smlouvě:

ČLENSKÉ STÁTY SPOLEČENSTVÍ

BEROU NA VĚDOMÍ skutečnost, že italská vláda zahájila desetiletý program hospodářského rozvoje zaměřeného na vyrovnání strukturální nerovnováhy italského hospodářství, zejména vybavením méně rozvinutých oblastí na jihu a na italských ostrovech a vytvořením nových pracovních míst s cílem odstranit nezaměstnanost;

PŘIPOMÍNÁJÍ, že zásady a cíle tohoto programu italské vlády byly vzaty na vědomí a schváleny organizacemi pro mezinárodní spolupráci, jichž jsou členské státy členy;

UZNÁVAJÍ, že dosažení cílů italského programu je v jejich společném zájmu;

SHODUJÍ SE na tom, aby orgánům Společenství bylo doporučeno s cílem usnadnit italské vládě splnění tohoto úkolu přijmout všechny prostředky a postupy umožněné Smlouvou, zejména přiměřené využití zdrojů Evropské investiční banky a Evropského sociálního fondu;

DOMNÍVAJÍ SE, že orgány Společenství musí při uplatňování Smlouvy brát v úvahu úsilí, které musí italské hospodářství vyvinout během nadcházejících let, a vhodnou příležitost k odvrácení nebezpečného napětí, zejména v platební bilanci a úrovni zaměstnanosti, které by mohlo ohrozit uplatňování Smlouvy v Itálii;

UZNÁVAJÍ zejména, že v případě použití článků 109h a 109i je třeba dbát, aby opatření požadovaná od italské vlády zajišťovala naplnění jejího programu hospodářského rozvoje a zvýšení životní úrovně obyvatelstva.“

PROHLÁŠENÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ

42. Prohlášení Nizozemského království k článku I-55

Nizozemské království bude souhlasit s evropským rozhodnutím uvedeným v článku I-55 odst. 4, pokud revize evropského zákona uvedeného v čl. I-54 odst. 3 přinese Nizozemsku uspokojivé řešení jeho nadměrného záporného čistého příspěvku do rozpočtu Unie.

43. Prohlášení Nizozemského království k článku IV-440

Nizozemské království prohlašuje, že podnět k evropskému rozhodnutí uvedenému v čl. IV-440 odst. 7, určenému ke změně statusu Nizozemských Antil nebo Aruby vzhledem k Unii, bude předložen pouze na základě rozhodnutí přijatého v souladu s ústavou Nizozemského království.

44. Prohlášení Spolkové republiky Německo, Irska, Maďarské republiky, Rakouské republiky a Švédského království

Německo, Irsko, Maďarsko, Rakousko a Švédsko berou na vědomí, že zásadní ustanovení Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii nebyla podstatně změněna od vstupu uvedené smlouvy v platnost a musejí být aktualizována. Podporují myšlenku konference zástupců vlád členských států, jež by měla být svolána co nejdříve.

45. Prohlášení Španělského království a
Spojeného království Velké Británie a Severního Irska

Smlouva o Ústavě se použije na Gibraltar jako na evropské území, za jehož vnější vztahy převzal odpovědnost členský stát. To nemá za následek změnu příslušných postojů dotyčných členských států.

46. Prohlášení Spojeného království Velké Británie
a Severního Irska o pojmu „státní příslušníci“

S ohledem na Smlouvu o Ústavě pro Evropu a na Smlouvu o založení Evropského společenství pro atomovou energii a jiné akty z těchto smluv odvozených nebo jejichž platnost tyto smlouvy zachovávají, trvá Spojené království na svém prohlášení ze dne 31. prosince 1982 o definici pojmu „státní příslušníci“ s tou výjimkou, že odkazem na „občany britských závislých území“ se rozumí „občané britských zámořských území“.

47. Prohlášení Španělského království o definici pojmu „státní příslušníci“

Španělsko konstatuje, že v souladu s článkem I-10 Ústavy je každá osoba, která má státní příslušnost některého členského státu, občanem Unie. Španělsko bere rovněž na vědomí skutečnost, že za současného stavu evropské integrace, jak jej odráží Ústava, jsou zvláštní práva vyplývající z evropského občanství přiznávána pouze státním příslušníkům členských států, nestanoví-li výslovně právo Unie jinak. V této souvislosti Španělsko závěrem zdůrazňuje, že podle článků I-20 a I-46 Ústavy Evropský parlament v současné době zastupuje občany Unie.

48. Prohlášení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska
o volebním právu pro volby do Evropského parlamentu

Spojené království bere na vědomí, že účelem článku I-20 a jiných ustanovení Smlouvy o Ústavě pro Evropu není měnit základ volebního práva pro volby do Evropského parlamentu.

49. Prohlášení Belgického království o vnitrostátních parlamentech

Belgie upřesňuje, že podle jejího ústavního práva jak Sněmovna zastupitelů a Senát Federálního parlamentu, tak i parlamentní shromáždění společenství a regionů jednají, z hlediska pravomocí vykonávaných Unií, jako složky vnitrostátního parlamentního systému nebo jako komory vnitrostátního parlamentu.

50. Prohlášení Lotyšské republiky a Maďarské republiky
o způsobu psaní názvu jednotné měny ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu

Aniž je dotčen jednotný způsob psaní názvu jednotné měny Evropské unie podle Smlouvy o Ústavě pro Evropu, jak je uveden na bankovkách a mincích, Lotyšsko a Maďarsko prohlašují, že způsob psaní názvu jednotné měny, včetně odvozených tvarů použitých v celém lotyšském a maďarském znění Smlouvy o Ústavě pro Evropu, nemá vliv na stávající pravidla lotyšského a maďarského jazyka.